

ΤΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΑΓΑΠΗΣ
ΤΟΥ Γ.Ε.ΜΠ.
ΝΤΥ ΜΠΟΥΑ

HONORÉE FANONNE JEFFERS

ΤΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
ΑΓΑΠΗΣ
ΤΟΥ Γ.Ε.ΜΠ.
ΝΤΥ ΜΠΟΥΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΜΥΡΤΩ ΚΑΛΟΦΩΛΙΑ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 639

Honorée Fanonne Jeffers, *Τα τραγούδια αγάπης του Γ.Ε.Μπ. Ντου Μπούά*

Τίτλος πρωτοτύπου: *The Love Songs of W.E.B. Du Bois*

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Μετάφραση-σημειώσεις: Μυρτώ Καλοφωλιά

Επιμέλεια-διόρθωση: Ιωάννα Ανδρέου

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Το απόσπασμα από το έργο *Τα μάτια τους κοιτούσαν τον Θεό* της Ζόρα Νιλ Χέρστον, στην ελληνική γλώσσα, σε μετάφραση της Μυρσίνης Γκανά, από τις εκδόσεις Αίολος, 2023 [copyright© 1937 by Zora Neale Hurston. Renewed© 1965 by John C. Hurston and Joel Hurston], χρησιμοποιήθηκε με την άδεια των εκδόσεων Αίολος.

Copyright© Honorée Fanonne Jeffers, 2021

By arrangement with the author. All rights reserved

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις HarperCollins,

Νέα Υόρκη, 2021

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Οκτώβριος 2025

KET E098 ΚΕΠ 588/25

978-618-07-0542-3

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Περιεχόμενα

Σημείωμα της μεταφράστριάς	11
Γενεαλογικό δέντρο	15
ΤΡΑΓΟΥΔΙ 21	
I	
Όνειρο και ρωγμή	47
Αυτό θα πει καβαλημένο καλάμι	66
ΤΡΑΓΟΥΔΙ 85	
II	
Τι είναι καλύτερο	101
Θα μπορούσα να αποσυρθώ;	129
Τρίγωνα κάλαντα, γαμώτο	138
ΤΡΑΓΟΥΔΙ 155	
III	
Βαθιά στον Νότο	175
Πλάσματα στον κήπο	185
Χρόνια πολλά	197
Καρυδιές και άλλα τινά	206
Μια ιστορία αλλαγμένη	215
ΤΡΑΓΟΥΔΙ 221	
IV	
Αντρίκεια ξόρκια	237
Υμνούμε τις χάρες σου	249

<i>Ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα, γαμώ</i>	
το κέρατό μου	267
Σε τούτο ακριβώς το σημείο	276
Φεμινισμός, γυναικισμός, ή όπως θες πες το	287
V	
Τούτο το χόμα το πικρό	299
Με έκανες να σε αγαπήσω	315
Μη μ' αφήσεις να χάσω το όνειρό μου	330
Θα αλλάξουν τα πράγματα, θα δεις	340
Κάνε το σωστό, γυναίκα, κάνε το σωστό, άντρα	354
VI	
Η διαμάχη	387
Η Ημέρα του Ιδρυτή	398
Τα Τριάντα Τσουλάκια	405
Οικογενειακή μάζωξη	415
Πεινάω	421
Όλοι οι εξαιρετικοί άνθρωποι	431
Nguzo Saba	443
ΤΡΑΓΟΥΔΙ	457
VII	
Για τη δική σου αγάπη	481
Τη νύχτα που ερωτεύθηκα	491
Όσπου να γυρίσει το μωρό μου	518
Δε με αφήνει η ευαισθησία μου	544
Άλλο ένα σπίτι, κι άλλο το σπίτι σου	561
Η αντίπερα όχθη του κόσμου	569
VIII	
Εκείνες συνέχισαν το τραγούδι	585
Όπως την παλεύει κανείς	588
Χρειάζομαι το δικό μου αμάξι	601
Να πλυθείς και να προσευχηθείς	612
Μπορείς να είσαι περήφανη	625

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ 635

ΙΧ

Εσύ ποιους Νέγρους ξέρεις;	673
Μανούλες, ή αυτό το τροπάρι έχουν και στο Χάρλεμ	685
Έχουμε Ουμόζα, μαουρούκο	696

ΤΡΑΓΟΥΔΙ 705

X

Ο Ιδιότυπος Θεσμός	719
Πληθυντικός, πρώτο πρόσωπο	730
Το έλα να δεις	739
Επιβεβαιώνεται διά της υπογραφής μου	751
Ο μαυροθήλυκος χρόνος μου	758

ΤΡΑΓΟΥΔΙ 763

XI

Αυτό το θυμάστε;	813
Υπάρχουν κι άλλοι λευκοί	823
Η Βίβλος της μαμάς	833
Σαν την Άγκαθα Κρίστι	841
Καμιά βιασύνη	849
Όλη τη δύναμη	858
Οι φωνές των παιδιών	871

<i>Ευχαριστίες</i>	873
--------------------	-----

<i>Πηγές</i>	877
--------------	-----

Σημειώσεις της μεταφράστριας	881
------------------------------	-----

Σημείωμα της μεταφράστριας

Οι πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Γουίλλιαμ Έντουαρντ Μπέργκχαρντ Ντυ Μπούα αποτελούν μέρος του μυθιστορήματος, επομένως θα αποφύγω να τις παραθέσω σε αυτό το σημείωμα. Ωστόσο θα αναφέρω εδώ ότι ήταν Μαύρος* στοχαστής και πρωτοπόρος ακτιβιστής, και παραμένει εμβληματική φυσιογνωμία της αμερικανικής πνευματικής και κοινωνικής ιστορίας. Αφιέρωσε τη ζωή του στη διερεύνηση της σύνθετης ταυτότητας και του τραύματος των Αφροαμερικανών, όπως διαμορφώθηκε από τη συνθήκη της δουλείας και του διαχωρισμού έως τους αγώνες ενάντια στον ρατσισμό και στην καταπίεση. Με το ρηξικέλευθο έργο του, ο Ντυ Μπούα ενέπνευσε γενιές διανοητών, καλλιτεχνών και ακτιβιστών της κοινωνικής δικαιοσύνης, δίνοντας φωνή στις προσδοκίες και στους αγώνες μιας φυλής, ενώ παράλληλα αντιτάχθηκε στις κυρίαρχες αφηγήσεις που επί μακρόν αποσιώπησαν και περιθωριοποίησαν το συλλογικό βίωμα της Μαύρης κοινότητας.

Τα δοκίμιά του έχουν έντονο συναισθηματικό βάθος και φορτίο, υπογραμμίζοντας έτσι την πεποίθησή του ότι η αληθινή κατανόηση του Μαύρου βιώματος απαιτούσε τόσο τη θεωρητική και αναλυτική προσέγγιση, όσο και συναισθηματική σύνδεση. Στη διάσημη πραγματεία του *The Souls of Black People (Οι ψυχές των Μαύρων)*, ο Ντυ Μπούα ανοίγει καθένα από τα δεκατέσσερα κεφάλαια με μια μουσική φράση αποτυπωμένη σε πεντάγραμμα από θρησκευτικά τραγούδια, τα λεγόμενα «Spirituals». Τα τραγούδια αυτά τα αποκαλεί «τραγούδια της θλίψης», εδραιώνοντας έτσι και διαδίδοντας έναν όρο που προϋπήρχε για να περιγράψει τα Spirituals, που ονομάζονταν επίσης «τραγούδια

* Βλ. τις σημειώσεις της μεταφράστριας, οι οποίες παρατίθενται στις σελ. 881 κ.ε.

της σκλαβιάς» ή «της φυτείας» κι ήταν απόλυτα συνυφασμένα με το τραύμα της Μαύρης φυλής. Με τον τρόπο αυτό ο Ντυ Μπούα στην αρχή κάθε δοκιμίου συμπυκνώνει στο πεντάγραμμα όλο το συναισθηματικό φορτίο και τον πόνο της φυλής του, παραθέτοντας ως συναισθηματικό αντίβαρο το απόσταγμα του τραύματος αυτού με τη μορφή τραγουδιού, προκειμένου να προσεγγίσει και να εξηγήσει πιο ολοκληρωμένα τον ψυχισμό της Μαύρης κοινότητας. Όπως γράφει ο ίδιος, τα τραγούδια αυτά «αποτελούν τη μουσική μιας φυλής δυστυχισμένης, τη μουσική των παιδιών της ματαίωσης· μιλούν για θάνατο και βία και για την άφατη λαχτάρα για έναν κόσμο πιο αληθινό, μιλούν για σπαραξικάρδιες περιπλανήσεις και σκοτεινά μονοπάτια».

Η Τζέφερς στο μυθιστόρημα αυτό επιχειρεί μια αντιστροφή. Αντιδιαμετρικά με τη δομή των *Ψυχών των Μαύρων*, όπου τα τραγούδια της θλίψης συμπυκνώνουν τον πόνο αντισταθμίζοντας τη θεωρητική προσέγγιση του Ντυ Μπούα, η Τζέφερς περιγράφει, ψηλαφεί, ανατέμνει, απλώνει το τραύμα των *Spirituals* αναπτύσσοντάς το σε πλήρη έκταση. Δεν αφήνει τίποτε ανείπωτο, τίποτε στο σκοτάδι· τον όγκο του βιβλίου επιβάλλει η επιτακτική ανάγκη να διατυπωθούν ρητά τα πάντα, όλα όσα αποσιωπήθηκαν. Αντίβαρο στον πόνο και στη συναισθηματική γραφή της, ως φόρο τιμής στον Μαύρο στοχαστή, παραθέτει εμβόλιμα αποσπάσματα από το θεωρητικό έργο του, δημιουργώντας έτσι άμεση σύνδεση και μια αντίστιξη με τη δική του γραφή. Μόνο που τώρα τα «τραγούδια» που εισάγουν τα κεφάλαια δεν είναι τραγούδια θλίψης και πόνου, είναι «τραγούδια αγάπης» προς τη Μαύρη φυλή, μιας αγάπης βαθιάς, διάχυτης στο έργο του Ντυ Μπούα, η οποία είναι απαραίτητη προκειμένου να αντισταθμίσει τον πόνο και τον αυτοοικτιρισμό, να δώσει δύναμη στην αφηγήτρια για να διηγηθεί την ιστορία μέχρι τέλους, και, όπως τα τραγούδια της θλίψης, τα *Spirituals*, εμπεριέχουν την ελπίδα για λύτρωση, έτσι κι η ιστορία αυτή να είναι μια ιστορία που ξεφεύγει από τα στεγανά της Μαύρης λογοτεχνίας, που διαρρηγνύει την κρούστα της φεμινιστικής ανάγνωσης και μιλά για την ανθρώπινη κατάσταση, για την κραυγή των καταπιεσμένων, τη φωνή και την ανάσα τους.

Μυρτώ Καλοφωλιά

Μηλιές Πηλίου, Απρίλιος 2025

Για τον Τζέιμς Γουίλλιαμ Ρίτσαρντσον τον νεότερο
και τη Σίντονι Κολέτ Τζέφερς:
αδελφό και αδελφή,
καρδιά και καρδιά

Και για τη μητέρα μου,
δρα Τρέλλι Λι Τζέιμς Τζέφερς,
που μου χάρισε τη γη
και τον λαό μας

Το έργο αυτό αποτελεί προϊόν μυθοπλασίας. Ονόματα, χαρακτήρες, τόποι και περιστατικά είναι αποκυήματα της φαντασίας της συγγραφέα, ως τέτοια χρησιμοποιούνται και δεν πρέπει να εκληφθούν ως πραγματικά. Οποιαδήποτε ομοιότητα με αληθινά γεγονότα, τοποθεσίες, οργανισμούς, ή πρόσωπα, εν ζωή ή εκλιπόντα, είναι καθαρά συμπτωματική.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΙΚΚΟ ΚΟΡΝΕΛ

Άγνωστος άντρας, σύζυγος Νάιλα από την πατριά του Ανέμου
(1747-1797)

- Μίκκο (Τζόναθαν) Κορνέλ (1764-1840)

Μίκκο (Τζόναθαν) Κορνέλ, σύζυγος Μαχάλα Νόρμαν (1766-1838)

- Μπερ Νόρμαν Κορνέλ (1785-1845) και Τζόναθαν Νόρμαν Κορνέλ (1785-1846) (δίδυμοι)
- Άρθουρ Νόρμαν Κορνέλ (1787-1847)
- Ελάιζα Ρόουζ «Λαίδη» Κορνέλ (1802-1870)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΓΚΑΓΙΟΥ

Αγκάγιου «Άγκι» Πίντσαρντ (1800-1865), σύζυγος Μίδας Πίντσαρντ
(1798-άγνωστο)

- Τες Πίντσαρντ (1821-1865)

Τες Πίντσαρντ, σύζυγος Νικ Πίντσαρντ (1817-άγνωστο)

- Ελάιζα Δύο Πίντσαρντ (1840-1934) και Κουνέλα Πίντσαρντ (1840-1869) (δίδυμες)

Ελάιζα Δύο Πίντσαρντ (μετέπειτα Φρίμαν), σύζυγος Ρεντ Μπέντζαμιν (μετέπειτα Φρίμαν) (1845-1875)

- Σίμπα Λάιζα-Μέυ Φρίμαν (1861-1882)

Σίμπα Λάιζα-Μέυ Φρίμαν

- Κλάιντ Νικ Φρίμαν (1877-1941) (αγνώστου πατρός)
- Τσαρλς Νικ Φρίμαν (1878-1939) και Μπέντζι Νικ Φρίμαν (1878-1944) (δίδυμοι, αγνώστου πατρός)

- Άνταμ Νικ Φρίμαν (1880-1956) και Έιμπελ Νικ Φρίμαν (1880-1956) (δίδυμοι, αγνώστου πατρός)
- Μέυμπελλιν «Λιλ Μέυ» Βικτορίνα Φρίμαν (1882-1918) (αγνώστου πατρός)

Μέυμπελλιν «Λιλ Μέυ» Βικτορίνα Φρίμαν, εξωσυζυγική σχέση με Τόμας «Μεγάλο Τομ» Τζον Πίντσαρντ τον πρεσβύτερο (1860-1924)

- Περλ Τομασίνα «Αγαπητή» Φρίμαν (1900-1987)
- Τζέισον Τόμας «Ρουτ» Φρίμαν (γενν. 1907)

Περλ Τομασίνα «Αγαπητή» Φρίμαν, σύζυγος Χένρυ Τζον Κόλλινς του πρεσβύτερου (1905-1959)

- Δεσποινίς Ρόουζ Κόλλινς (γενν. 1920) και Χένρυ Τζον «Χακ» Κόλλινς ο νεότερος (γενν. 1920) (δίδυμοι)
- Άννι Μέυ Κόλλινς (γενν. 1927)

Άννι Μέυ Κόλλινς

- Πολίν Ανν Κόλλινς (γενν. 1944) (αγνώστου πατρός)

Δεσποινίς Ρόουζ Κόλλινς, σύζυγος Χοζία Λίροϋ Ντρίσκελ (1910-1974)

- Ρόσκο Νικ Ντρίσκελ (1938-1966)
- Τζέθρο Λίροϋ Ντρίσκελ και Τζόζεφ Τζον Ντρίσκελ (1939-1939) (δίδυμοι, πέθαναν βρέφη)
- Νόρμαν Χοζία Ντρίσκελ (γενν. 1941)
- Μέυμπελ Λι «Μπελ» Ντρίσκελ (γενν. 1943)

Μέυμπελ Λι «Μπελ» Ντρίσκελ, σύζυγος Τζόφρυ «Τζοφ» Λούις Γκάρφιλντ (γενν. 1943)

- Λύντια Κλαιρ Γκάρφιλντ (γενν. 1966)
- Κάρολ Ρόουζ Γκάρφιλντ (γενν. 1969)
- Έιλυ Περλ Γκάρφιλντ (γενν. 1973)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΜΙΟΥΕΛ ΠΙΝΤΣΑΡΝΤ

Σάμιουελ Τόμας Πίντσαρντ (1785-1868), σύζυγος Ελάιζα Ρόουζ
«Λαίδη» Κορνέλ (1802-1870)

- Βίκτορ Τόμας Πίντσαρντ (1826-1891) και Γκλόρια Γιουτζίνια Πίντσαρντ (1826-1859) (δίδυμοι)

Σάμιουελ Τόμας Πίντσαρντ, εξωσυζυγική σχέση με Μάμι Πίντσαρντ
(άγνωστο-1817)

- Νικ Πίντσαρντ (1817-άγνωστο)

Βίκτορ Τόμας Πίντσαρντ, σύζυγος άγνωστη

- Τόμας Τζον Πίντσαρντ ο πρεσβύτερος (1860-1924) και Πετούνια Μέυ Πίντσαρντ (1860-1915) (δίδυμοι)

Τόμας «Μεγάλος Τομ» Τζον Πίντσαρντ ο πρεσβύτερος, σύζυγος
Σάρα Μάρσια Ντόσον (1868-1888)

- Τόμας Τζον Πίντσαρντ ο νεότερος (1888-1957)

Τόμας «Μεγάλος Τομ» Τζον Πίντσαρντ ο πρεσβύτερος,
εξωσυζυγική σχέση με Μέυμπελλιν «Λιλ Μέυ» Βικτορίνα Φρίμαν
(1882-1918)

- Περλ Τομασίνα «Αγαπητή» Φρίμαν (1900-1987)
- Τζέισον Τόμας «Ρουτ» Φρίμαν (γενν. 1907)

Τόμας Τζον Πίντσαρντ ο νεότερος, σύζυγος Λουσίλ Αν Σουίτ
(1885-1954)

- Κορντίλια Σάρα Πίντσαρντ (γενν. 1925)

Κορντίλια Σάρα Πίντσαρντ, σύζυγος Όρας Ράις (1925-1982)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΖΑΚΕΡΥ ΓΚΑΡΦΙΑΝΤ

Ζάκερυ Πιερ Γκάρφιλντ (1919-1979), σύζυγος Κλαιρ Μινιονέτ
Πρίτζιν (γενν. 1920)

- Τζόφρου «Τζοφ» Λούις Γκάρφιλντ (γενν. 1943)
- Λόρενς Γκάρφιλντ (γενν. 1945)

Εκείνοι που πορεύτηκαν στο σκοτάδι τον παλιό καιρό
τραγούδησαν τραγούδια –τραγούδια της θλίψης– διότι είχαν
στην καρδιά πόνο. Κι έτσι, πριν από κάθε σκέψη που έγραψα
σε τούτο το βιβλίο, έβαλα μια φράση, μια ηχώ που στοιχειώνει,
των αλλόκοτων εκείνων τραγουδιών από τα παλιά, μέσα από
τα οποία μιλούσε η ψυχή του Μαύρου σκλάβου στους ανθρώπους.
Από τότε που ήμουν παιδί, αυτά τα τραγούδια μου προκαλούσαν
μια παράξενη ανησυχία. Έφτασαν από τον Νότο άγνωστα
σ' εμένα, το ένα μετά το άλλο, κι ωστόσο τα αναγνώρισα
αμέσως ως κομμάτι μου και ως δικά μου.

Γ. Ε. Μπ. Ντυ Μπουά,
«Περί των τραγουδιών της θλίψης»
(«Of the Sorrow Songs»)

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

ΕΙΜΑΣΤΕ Η ΓΗ, Η ΧΩΡΑ. Γλώσσα που μιλά και σκοντάφτει σε ονόματα νεκρών, καθώς αποτολμά να αφηγηθεί αυτές τις ιστορίες της ρίζας μιας γυναίκας. Ιστορίες για τον λαό της και το χώμα της, για τα δέντρα της, για τα νερά της.

Τη γυναίκα αυτή την ξέραμε προτού γίνει γυναίκα. Την ξέραμε προτού γεννηθεί: της τραγουδήσαμε όταν βρισκόταν μες στη μήτρα της μητέρας της. Της τραγουδήσαμε τότε και της τραγουδάμε και τώρα.

Καλέσαμε αυτή τη γυναίκα να επιστρέψει μέσα από τα χρόνια στον πρότερο τόπο μας, στους ζωντανούς βλαστούς μας που πετάχτηκαν με τον καιρό. Ξέρουμε την ανάκατη φύτρα της. Το γένος της πώς ξεκίνησε, σαν ψίθυρος στίχων ιερών. Και τώρα, πάμε πίσω στους αιώνες, στην αρχή της γραμμής της, σε ένα χωριό που το λένε Ο-τόπος-ανάμεσα-στα-ψηλά-δέντρα. Και ξεκινάμε με ένα αγόρι, το παιδί που θα αλλάξει τα πάντα στα μέρη μας.

Μια στιγμή όμως.

Ξέρουμε πως έχετε ερωτήσεις, όπως, για παράδειγμα, αν είναι να πούμε την ιστορία της φύτρας μιας γυναίκας, γιατί να ξεκινήσουμε από ένα αγόρι; Και προς απάντησή σας, μάθετε πως θα μπορούσαμε να έχουμε ξεκινήσει με κελάηδισμα πουλιού ή βλαστό αρραποσίτου. Με κουκουναρί στο δέντρο ή φιντάνι. Το καθένα από αυτά μας οδηγεί πίσω στη ρίζα εκείνης της γυναίκας, είτε τα αναφέρουμε είτε όχι. Ωστόσο, εφόσον η ιστορία μας δεν ακολουθεί ευθεία διαδρομή –ταξιδεύουμε σε μέρη εδώ γύρω και σε μέρη πέρα από τους ωκεανούς–, πρέπει να έχουμε τον χρόνο οδηγό. Να ακολουθήσουμε εκείνον που πέρασε πρώτη φορά το χλοερό ύψωμα σε ένα συγκεκριμένο σημείο μες στο δάσος – κι έχουμε κι εμείς ερωτήματα με τη σειρά μας, διότι, παρά τη βεβαιότητά μας, δεν μπορούμε να ξέρουμε τα πάντα.

Κι έτσι ρωτάμε, αν ένα παιδί δεν μπορεί να θυμηθεί το πρόσωπο της μάνας του, άραγε έχει ακόμα στο στόμα του τη γεύση από

το γάλα της; Άραγε θυμάται που κολυμπούσε μέσα της; Έχετε απαντήσεις για αυτά τα ερωτήματα; Δεν έχετε απαντήσεις, ούτε κι εμείς έχουμε. Ωστόσο να σας θυμίσουμε πως τα παιδιά ξεκινούν τη ζωή μέσα σε γυναίκες και, συνεπώς, δεν πειράζει να ξεκινήσουμε κι εμείς την ιστορία με ένα αγόρι.

Ας προχωρήσουμε λοιπόν.

Το αγόρι που το έλεγαν Μίκκο

Το αγόρι ζούσε στον τόπο μας. Εδώ, σε ένα χωριό της φυλής Κρικ που βρισκόταν ανάμεσα στους πέρα τόπους που καβαλούσαν οι ποταμοί του Οκμάλτζι και του Ογκίτσι, κοντά στον ποταμό Οκόνι, που φιδοσέρνεται στη μέση. Αν και ο Μίκκο έπαιζε με τ' άλλα παιδιά του χωριού, ήταν θλιμμένο αγοράκι, διότι ένιωθε να τον τραβολογάνε τρία ζευγάρια χέρια. Όποτε άρχιζε αυτό το τραβολόγημα, ένιωθε μπερδεμένος και δυστυχής.

Τα χέρια αυτά ήταν του πατέρα του, ενός Σκοτσέζου εμπόρου που πούλαγε ελαφοτόμαρα, ονόματι Ντύλαν Κορνέλ. Ήταν τα χέρια της Νάιλα, της μάνας του, μιας γυναίκας Κρικ που ανήκε σε μια πατριά με μεγάλο κύρος στο χωριό, την πατριά του Ανέμου. Οι γονείς του αγοριού ήταν εν ζωή, τα χέρια ωστόσο που τον τραβολογούσαν πιο δυνατά ήταν τα χέρια ενός άντρα που πιθανότατα ήταν νεκρός, αν και κανένας δεν μπορούσε να πει με σιγουριά. Ήταν τα χέρια του πατέρα της μητέρας του, ενός άντρα που μια μέρα, έτσι απλά, εμφανίστηκε στο χωριό.

Αυτό συνέβη τα χρόνια μετά το 1733 και την άφιξη του Τζέιμς Όγκλθορπ και του πλοίου του με τους Άγγλους φτωχοδιάβολους, που ο ίδιος τους αποκαλούσε «αξιότιμους πένητες». Ήταν άνθρωποι που είχαν καταδικαστεί σε θάνατο ή σε καταναγκαστική εργασία επειδή είχαν κλέψει ένα μήλο ή ένα καρβέλι ψωμί ή κάτι άλλο εξίσου ασήμαντο.

Όταν ο Όγκλθορπ κατέφτασε στη γη μας, νόμισε πως στο πρόσωπο του Τομοσίτσι, του αρχηγού των Γιαμάκροου, μιας άλλης φυλής του τόπου μας, βρήκε έναν σύντροφο.

Ωστόσο ο Όγκλθορπ δεν απέκτησε κανέναν νέο φίλο. Ούτε ο Τομοσίτσι απέκτησε νέο φίλο. Είχε μονάχα συναντήσει έναν αποφασισμένο λευκό άντρα που πατούσε γερά στα πόδια του και ήθελε να ριζώσει εκεί και να χτίσει μια αποικία για τον Άγγλο

βασιλιά του. Ο Τομοτσιτσι είχε ξαναδεί λευκούς στο παρελθόν, και οι συναλλαγές τον ενδιέφεραν, το αλισβερίσι αυτό κρατούσε από παλιά. Άγγλοι περιδιαβαίνουν τα περάσματα, πήγαιναν βόρεια και νότια και ανατολικά και δυτικά, για πάνω από εκατό χρόνους. Παρόλο που ο Τομοτσιτσι ήταν αρχηγός σοφός και πιθανότατα να οσμίστηκε την απληστία του Όγκλθορπ, δεν είχε ιδέα τι έμελλε να ακολουθήσει – διότι αυτό που ακολούθησε ήταν το κρίμα.

Διότι το πρωταρχικό αμάρτημα εις βάρος τούτου του τόπου δεν ήταν η σκλαβιά. Ήταν η απληστία, που κανείς δεν μπορούσε να βάλει στο ζύγι. Περισσότεροι λευκοί άντρες έμελλε να έρθουν εποφθαλμιώντας ό,τι μας ανήκε. Και θα έσερναν μαζί τους Αφρικανούς που είχαν υποδουλώσει. Οι λευκοί άντρες θα έσερναν την αθλιότητά τους ανάμεσα σ' εκείνους που σήκωναν τις αλυσίδες τους. Αυτοί οι λευκοί βουρδούλιαζαν κι εκμεταλλεύονταν και εξευτέλιζαν εκείνους τους Αφρικανούς. Πουλούσαν τα παιδιά τους και χώριζαν οικογένειες. Και αυτοί οι λευκοί άντρες που έφερε ο Όγκλθορπ, αυτοί οι λευκοί άντρες που είχαν καταπιεστεί στη δική τους γη, από τον δικό τους βασιλιά, ξέχασαν την αθλιότητα που είχαν αφήσει πίσω τους, ξέχασαν την ανέχεια και την αβεβαιότητα. Και ανέστησαν αυτή την αθλιότητα και την κληροδότησαν στους Αφρικανούς.

Και τώρα ας πάμε ακόμη πιο πίσω.

Ο παππούς του αγοριού

Ο νεαρός που έμελλε να γίνει ο παππούς του Μίκκο ήταν ίσως δεκαοχτώ ή δεκαεννιά ετών όταν εμφανίστηκε εκεί στο ύψωμα που σηματοδοτούσε την είσοδο στον Τόπο-ανάμεσα-στα-ψηλά-δέ-ντρα.

Ο νεαρός ήταν ξυπόλυτος και τα πέλματά του ήταν σκληρά και αργασμένα. Το γκρίζο του πουκάμισο και το παντελόνι του τσαλακωμένα, και ακόμη κι όσοι στέκονταν πιο πέρα μπορούσαν να μυρίσουν τη μούχλα που ανέδιδαν τα ρούχα του – πράγμα λογικό, καθότι, όταν κάποιος τον ρώτησε στα αγγλικά πώς είχε φτάσει στο χωριό τους, εκείνος αποκρίθηκε μόνο πως περπατούσε μέρες ώσπου έφτασε σε ένα ποτάμι. Τότε σκέφτηκε πως πεινούσε, έτσι προσπάθησε να πιάσει ένα γατόφαρο κοντά στην όχθη, μα έπεσε στο νερό. Μιλούσε με τα χέρια του, κάνοντας έντονες χειρονομίες και ζωηρές γκριμάτσες στο πρόσωπο –ειδικά όταν περιέγραφε πώς έπεσε στο

ποτάμι-, και οι χωριανοί γελούσαν. Κι επειδή δεν ήθελε να τους προσβάλει, γέλασε κι αυτός μαζί τους.

«Από πού έρχεσαι;» τον ρώτησε ένας γέροντας του χωριού.

«Από πέρα». Ο νεαρός έδειξε αόριστα. Συνέχισε να χαμογελά, κι όταν ο γέροντας του έκανε κι άλλη ερώτηση –προς τα πού πήγαινε-, ο νεαρός απάντησε πως πήγαινε νότια.

«Αλήθεια;» Ο γέροντας σύννους έριξε ένα βλέμμα πίσω του στην υπόλοιπη ομήγυρη και οι άλλοι άντρες συγκράτησαν τη ματιά του.

Έπειτα είπαν κι άλλα και ρώτησαν κι άλλα. Όταν όμως ο νεαρός τούς είπε πως ένας πολύ μικρόσωμος άντρας, που φάνταζε παιδί, τον τράβηξε από το ποτάμι και τον οδήγησε μέσα από το δάσος στο ύψωμα στην άκρη του χωριού και πως μετά ο μικρόσωμος άντρας εξαφανίστηκε, ο γέροντας έκπληκτος έριξε πάλι ένα βλέμμα στην ομήγυρη. Άλλο και τούτο πάλι. Αυτό ήταν εντελώς διαφορετικό ζήτημα. Κι έτσι ο γέροντας και η κουστωδιά του συγκεντρώθηκαν ψιθυρίζοντας στη δική τους γλώσσα, όσο ο νεαρός χαμογελούσε και ένευε λες και καταλάβαινε τα σπαράγματα λέξεων που άκουγε. Τίποτε απολύτως δεν καταλάβαινε. Οι γέροντες κουβέντιαζαν ψιθυριστά, αναρωτιόνταν τι να εννοούσε ο νεαρός όταν είπε πως πήγαινε «νότια».

Αυτό το έκαναν διότι ο νεαρός που είχε καταφέρει να βρει τον δρόμο για το χωριό τους ήταν Νέγρος.¹

Κι ως εκ τούτου, οι γέροντες υπέθεσαν πως πήγαινε προς τη γη που οι Ισπανοί αποκαλούσαν «Φλόριντα» και πως ο νεαρός αναζητούσε κάποια συγκεκριμένη ομάδα Σέμινολ. Οι άνθρωποι που ζούσαν στον Τόπο-ανάμεσα-στα-ψηλά-δέντρα ήξεραν πολλά για τους Σέμινολ, διότι οι Σέμινολ υπήρξαν κάποτε μέρος της φυλής Κρικ, προτού αποσχιστούν για να σχηματίσουν τη δική τους κοινότητα. Και οι Σέμινολ προσέφεραν καταφύγιο σε Νέγρους, τους φιλοξενούσαν στα χωριά τους. Ζευγάρωναν κιόλας με Νέγρες.

Κι έτσι, αν αυτός ο νεαρός με τα ρούχα που έζεχναν μούχλα αναζητούσε τους Σέμινολ, αυτό σήμαινε πως δεν ήταν ελεύθερος.

Παρόλο που η σκλαβιά δεν ήταν ακόμη νόμιμη στην περιοχή όπου εγκαταστάθηκε ο Όγκλθορπ –αυτό θα γινόταν χρόνια αργότερα-, οι Εγγλέζοι κι οι Σκοτσέζοι είχαν τρόπους να παρακάμπτουν τον νόμο. Και αυτός ο νεαρός Νέγρος ανήκε σε κάποιον από αυτούς τους πονηρούς άντρες, που σήμαινε πως κάποιος μπορεί να ερχόταν να τον γυρέψει και πως αυτός ο κάποιος μπορεί να τους έβαζε σε

μπελάδες. Κανονικά, αυτό σήμαινε πως οι άνθρωποι του Τόπου-ανάμεσα-στα-ψηλά-δέντρα θα έπρεπε να συλλάβουν τον νεαρό, να τον γυρίσουν πάλι πίσω, ανατολικά, πέρα από τον ποταμό Οκόνι, και να λάβουν αμοιβή από τον Εγγλέζο ή Σκοτσέζο αφέντη του. Έλα όμως που ο νεαρός είχε αναφέρει πως ένας λιλιπούτειος άντρας τον είχε βγάλει από το ποτάμι. Μήπως αυτό σήμαινε ότι ο νεαρός είχε συναντήσει έναν από τους «κοντοπίθαρους»; Οι κοντοπίθαροι ήταν πλάσματα μαγικά, κι όταν επέλεγαν να φανερωθούν, το ζήτημα δίχως άλλο ήταν σοβαρό. Ο κοντοπίθαρος θα το έπαιρνε στραβά αν πρόδιδαν τον εκλεκτό του.

Όσο τα κουβέντιαζαν αυτά οι γέροντες, προσπαθούσαν να αγνοήσουν τα σκουνητάκια και τα χάχανα των γυναικών του χωριού. Οι γυναίκες επιθεωρούσαν με το βλέμμα τον νεαρό: παρόλο που δεν ήταν και πρώτο μπόι, ήταν απρόσμενα γοητευτικός. Το μέτωπό του ήταν ψηλό, και αργότερα ο κόσμος θα ανακάλυπτε πως αυτό αποτελούσε φυσικό χαρακτηριστικό του – δεν έβγαζε τις τρίχες για να μεγαλώσει το κούτελο, όπως συνήθιζαν να κάνουν κάποιοι άντρες του χωριού. Τα κατσαρά μαλλιά του νεαρού ήταν αρκετά φουντωτά. Το βαθύ σκούρο δέρμα του λείο. Οι μύες του γραμμένοι. Τα δόντια του ολόλευκα σαν το αραποσίτι στον βλαστό, κι όταν χαμογελούσε, όλο το πρόσωπό του γλύκαινε.

Καθώς οι πιο ηλικιωμένες παρατηρούσαν τον νεαρό, αναπολούσαν τις μέρες που μπορούσαν ακόμα να επισκέπτονται το φεγγαρόσπιτο² τις μέρες που μάτωναν, τότε που τα στήθη τους ήταν ακόμη στητά και η κοιλιά τους δεν είχε σακουλιάσει από το λίπος. Και οι νεαρότερες γυναίκες, που ακόμα είχαν τα φεγγάρια τους, φαντασιώνονταν πως κολλούσαν πάνω του και τον καβάλαγαν ξέφρενα, σαν πολεμίστριες που χιμούν στη μάχη.

Οι γέροντες διέλυσαν το γυναικομάνι και ο αρχηγός τους ρώτησε τον νεαρό ποιο ήταν το όνομά του.

«Το όνομά μου είναι Κορομάντι» είπε.

Όστόσο μπορούμε να σας πούμε πως ο νεαρός είπε ψέματα· δεν ήταν αυτό το αληθινό του όνομα.

Και μπορούμε να σας πούμε πως, παρόλο που γεννήθηκε εδώ, στη δική μας γη, η μητέρα του γεννήθηκε πέρα από τον ωκεανό. Την τράβηξαν από τον κόρφο της μάνας της σε ένα μέρος της Αφρικής το οποίο οι Εγγλέζοι που εμπορεύονταν σκλάβους και πλούτη κι αγαθά ονόμαζαν «Χρυσή Ακτή». Οι λευκοί εκεί σακαρφίστηκαν

κι ένα παρατσούκλι και ονόμασαν τους ανθρώπους της Χρυσής Ακτής «Κορομάντι». Στο μέλλον, κανείς δε θα θυμόταν πια πώς προέκυψε το όνομα αυτό, ή γιατί το επινόησαν οι λευκοί, παρά μόνο ότι αποφάσισαν, όπως αρέσκονται να κάνουν οι λευκοί, πως όποια προσωνομία έδιναν σε όσους συναντούσαν ήταν ορθώς δοσμένη. Κι έτσι, όταν οι λευκοί συναλλάσσονταν με τους κατοίκους της Χρυσής Ακτής, Κορομάντι τούς έλεγαν. Όταν έπαιρναν τις γυναίκες της Χρυσής Ακτής για προσωρινές συζύγους: Κορομάντι. Όταν μάζευαν τους ανθρώπους αυτούς μέσα στα μπουντρούμια στα κάστρα των δουλεμπόρων κατά μήκος της ακτής: Κορομάντι και πάλι.

Είμαστε σε θέση να σας διηγηθούμε την ιστορία, να σας φανερώσουμε την καταγωγή των παππούδων τούτου του νεαρού, καθώς και την καταγωγή των δικών τους γονιών, μέχρις ότου φτάσουμε πίσω στην απαρχή αυτού που αντιλαμβάνεστε ως χρόνο. Μπορούμε να σας εξιστορήσουμε ακόμα και τις ζωές θεών – ειλικρινά, όμως, δε θα θέλατε να επιστρέψουμε σε εκείνον τον γοητευτικό νεαρό με το υπέροχο βαθύ σκούρο δέρμα;

Έκατσε κάμποσες μέρες στο χωριό, διότι, κάθε φορά που ο νεαρός εξέφραζε την πρόθεσή του να κινηθεί νότια, οι γέροντες τον προέτρεπαν να μείνει. Δεν ήθελαν να φύγει. Όταν περνούσαν από τα μέρη τους Σκοτσέζοι έμποροι ελαφοτόμαρων, η άφιξή τους ποτέ δεν ήταν αιφνίδια, κι ώσπου να μπουν οι έμποροι αυτοί με τα άλογά τους στο χωριό, οι χωριανοί προλάβαιναν κι έκρυβαν τον νεαρό, που είχαν αρχίσει να τον εκτιμούν. Στο τέλος, τον συμπαθούσαν και τον θαύμαζαν τόσο, που τον υιοθέτησε μια οικογένεια Κρικ από την πατριά του Πάνθηρα.

Κι έτσι ο νεαρός ονομάστηκε «Κορομάντι-Πάνθηρας».

Από έναν θείο της θετής του οικογένειας έμαθε αντρικές δεξιότητες, όπως ορίζει η παράδοση των Κρικ. Έμαθε πώς να χρησιμοποιεί το δηλητήριο στο νερό ή το δίχτυ για να πιάσει μικρόψαρα, και πώς να κρατά τα μεγαλύτερα ψάρια μπήγοντας τα δάχτυλα στο στόμα τους. Έμαθε να μη δίνει σημασία στον πόνο από τις δαγκωματιές τους. Κι ο Κορομάντι-Πάνθηρας είπε στον νέο του θείο πως του ήταν ευγνώμων για τις δεξιότητες αυτές, διότι στο μέρος από το οποίο είχε αποδράσει δεν του επέτρεπαν να μάθει να βρίσκει τροφή μόνος του. Μόνο αυτό είχε να πει, κι επειδή ο Κορομάντι-Πάνθηρας έμοιαζε να βυθίζεται στη θλίψη όταν ανέφερε

τον καιρό προτού έρθει στο χωριό, ο θείος δε ζήτησε ποτέ να μάθει τίποτε περισσότερο.

Ο Κορομάντι-Πάνθηρας αποδείχτηκε θαρραλέος. Μια φορά στο κυνήγι, μια αρκούδα επιτέθηκε στον θείο του, ο οποίος είπε αργότερα πως ένα πνεύμα με χρώμα κόκκινο –ένα πνεύμα στο χρώμα του πολέμου– μπήκε στον ανιψιό του και του έδωσε δύναμη. Ακριβώς τη στιγμή που η αρκούδα όρμησε στον θείο του, ο Κορομάντι-Πάνθηρας πήδηξε στη ράχη του ζώου, του έκοψε το λαρύγγι και έσπρωξε μακριά την αρκούδα, που είχε σωριαστεί πάνω στον θείο του, για να μην τον σκάσει από το βάρος της.

«Παρά τρίχα, έτσι;» Ο θείος έφτυσε κόκκινο φλέμα και γέλασε μαζί με τον θετό του ανιψιό. Όταν έφεραν τη νεκρή αρκούδα στο χωριό, η οικογένεια έκανε τσιμπούσι με τα ψημένα της παιδιά όσο ο θείος αφηγούνταν το ανδραγάθημα του Κορομάντι-Πάνθηρα. Την ιστορία αυτή θα την αφηγούνταν για πολλά χρόνια στο χωριό. Ωστόσο ο Κορομάντι-Πάνθηρας δε θα 'χε ποτέ την ευκαιρία να αποδείξει την αξία του στη μάχη, διότι το χωριό στο οποίο ζούσε ονομαζόταν «λευκή» πολίχνη επειδή ήταν ταγμένο στην ειρήνη. Υπήρχαν και άλλα χωριά μέσα στη συνομοσπονδία των Κρικ, χωριά που πίστευαν στον πόλεμο, και αυτά τα ονόμαζαν «κόκκινα» χωριά. Οι νεαροί των χωριών αυτών προέβαιναν αλόγιστα σε αιματοχυσίες. Ο Κορομάντι-Πάνθηρας, από την άλλη, ήταν κυνηγός που έφερνε τακτικά κρέας άφθονο στη θετή του οικογένεια, αποδεικνύοντας ότι ήταν ικανός να συντηρήσει γυναίκα δική του. Υπήρχαν κιόλας πολλές νεαρές γυναίκες που ήθελαν να τον παντρευτούν, παρόλο που ήξεραν πως, κατά πάσα πιθανότητα, είχε υπάρξει σκλάβος και πως επαναλάμβανε συνεχώς την πρόθεσή του να κινηθεί προς τα νότια.

Τα χρόνια που έμελλε να 'ρθουν, θα υπάρξουν κι άλλοι Νέγροι που θα αποκτήσουν φήμη, άντρες που κατείχαν πνεύμα πολεμιστή. Που παντρεύτηκαν γυναίκες Κρικ, οι οποίες γέννησαν γερά παιδιά, και κάποια από τα παιδιά αυτά θα έβγαιναν άντρες σαν τον Νιν-νουγάτζιτσι και τον Μπλακ Φάκτορ, άντρες με βαθύ σκούρο δέρμα και θυσανωτά μαλλιά, καβαλάρηδες δεινοί και ατρόμητοι, που έχυναν αίμα πολύ σε δίκαιες μάχες.

Εκείνη που έγινε τελικά σύζυγος του Κορομάντι-Πάνθηρα ήταν μια νεαρή γυναίκα από την πιο σημαντική γενιά, την πατριά του Ανέμου. Είχε γερούς αστραγάλους, σφιχτές γάμπες κι ένα χαριτω-

μένο κενό ανάμεσα στα δυο πάνω μπροστινά της δόντια. Ίσως και να ήταν όμορφη, αν και όλες οι γυναίκες όμορφες είναι, η καθεμιά με τον τρόπο της, ωστόσο αυτή δεν είναι μια τέτοια ιστορία. Όπως όλα τα τέκνα της οικογένειας, είχε κι εκείνη ένα όνομα που της είχε δώσει η μάνα της, όμως εμείς θα τη λέμε «Γυναίκα-του-ανέμου».

Τράβηξε το βλέμμα του Κορομάντι-Πάνθηρα με τρόπο ύπουλο, διότι δε στάθηκε εμπρός του για να κερδίσει την προσοχή του. Η απουσία της μάλλον κίνησε το ενδιαφέρον του κι εκείνος άρχισε να την αναζητά. Να την παρατηρεί να κόβει το κρέας σε λουρίδες για να ξεραθεί. Άλλες νεαρές γυναίκες πλησίασαν τη Γυναίκα-του-ανέμου για να της πουν ότι ο Κορομάντι-Πάνθηρας τη ζητούσε. Σήκωσε το βλέμμα αποκεί που κοπάνιζε ξερό αραποσίτι και τον είδε να της χαμογελά. Ντρεπότανε για το κενό ανάμεσα στα δυο μπροστινά της δόντια: επίσης θεωρούσε πως το πολύ γέλιο φανέρωνε ανοησία, ωστόσο δεν μπορούσε παρά να του ανταποδώσει το χαμόγελό του.

Παρόλο που ο νεαρός Νέγρος δεν ανήκε σε γενιά σημαντική όπως εκείνη, η Γυναίκα-του-ανέμου ξαφνιάστηκε από το πώς ένωσε όταν εκείνος της πρόσφερε το τομάρι της αρκούδας που είχε σκοτώσει.

«Τρέφω πολλά αισθήματα για σένα» είπε ο Κορομάντι-Πάνθηρας. Χρησιμοποιούσε τη γλώσσα των Κρικ στοιχειωδώς, ωστόσο αυτή τη φράση την είχε προετοιμάσει με τον θετό του θείο. Όταν ακούμπησε το στήθος του και έδειξε τη Γυναίκα-του-ανέμου, εκείνη άφησε στην άκρη το αραποσίτι. Πήρε το χέρι του και περπάτησε μαζί του βαθιά μες στο δάσος, σε ένα σημείο όπου ξάπλωσαν πάνω στο αρκουδοτόμαρο. Δεν ήταν πεπειραμένος εραστής, όμως η ειλικρίνειά του αναπλήρωσε όσα δε γνώριζε. Εκείνη τη νύχτα, και πολλές νύχτες που θα ακολουθούσαν, της πρόσφερε μεγάλη ηδονή.

Σύντομα, η Γυναίκα-του-ανέμου και ο Κορομάντι-Πάνθηρας ενώθηκαν με γάμο με την ευχή της πατριάς της, κι εκείνος μετέφερε τα υπάρχοντά του στην καλύβα της οικογένειάς της, ως είθισται να κάνουν μετά τον γάμο οι άντρες Κρικ. Τουλάχιστον, αυτό συνέβαινε τον καιρό εκείνο, προτού αρχίσουν όλα να αλλάζουν.

Η κόρη ενός ισχυρού δεσμού

Η αφοσίωση της νεαρής γυναίκας στον Κορομάντι-Πάνθηρα ήταν μεγάλη, όμως δεν ήθελε να του σταθεί εμπόδιο στο ταξίδι του στα νότια. Έτσι, την ημέρα που εκείνος τελικά έφυγε από το χωριό –είκοσι τρία φεγγάρια αφότου είχε φτάσει–, όταν οι γέροντες του έδωσαν ένα άλογο και προμήθειες και του έμαθαν να διαβάξει τα σημάδια στα δέντρα ώστε να βρίσκει χωριά φιλόξενα, η Γυναίκα-του-ανέμου δεν ενημέρωσε τον Κορομάντι-Πάνθηρα ότι η μήτρα της ήταν βαριά με τη σπορά του. Παρά μόνο αγάπησε βαθιά τα δίδυμα μωρά που έφερε στον κόσμο, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι. Το όνομα του κοριτσιού ήταν Νάιλα. Το όνομα του αγοριού ήταν Θυσανομάλλης. Και τα δυο παιδιά έμελλε να πάρουν τη θαρραλέα κόκκινη καρδιά του πατέρα τους, αν και ο καθένας τους θα τραβούσε διαφορετικό δρόμο για να αξιωθεί να φανερώσει αυτό το σθένος.

Με τον καιρό, τα δίδυμα μεγάλωσαν, και τη Γυναίκα-του-ανέμου την πλησίασαν άντρες από άλλες πατριές του χωριού. Δεν την επιθυμούσαν μόνο χάρη στη σημαντική της γενιά, αλλά και επειδή είχε υπάρξει το μοναδικό τσίρι του Κορομάντι-Πάνθηρα, ο οποίος την είχε αγαπήσει με αγάπη ειλικρινή. Την ημέρα που έφυγε, ο σύζυγός της είχε γαντζωθεί στη Γυναίκα-του-ανέμου κι είχε κλάψει έως ότου εκείνη τον απόδιωξε, λέγοντάς του να πάει νότια. Να πάει στην ελευθερία του, κι εκείνη θα τον θυμόταν για πάντα, και ο Κορομάντι-Πάνθηρας γλίστρησε πάνω στη γυμνή ράχη του αλόγου που του είχαν χαρίσει οι γέροντες για το ταξίδι του. Η Γυναίκα-του-ανέμου ούτε ξαναπαντρεύτηκε ούτε ξανάσμιξε ποτέ με άντρα.

Δίχως άλλο, μια τέτοια γυναίκα ήταν εκπληκτική, κι όταν η θυγατέρα της Γυναίκας-του-ανέμου έγινε γυναίκα, είχε κι εκείνη πολλούς μνηστήρες. Στο χωριό της ήταν σπάνια παρουσία, όμορφη με τρόπο παράδοξο. Η Νάιλα είχε τη σκούρα επιδερμίδα του πατέρα της, τα σγουρά του μαλλιά και τη γλύκα του. Ανάμεσα στα πάνω δόντια της είχε το σαγηνευτικό κενό της μητέρας της, ήταν κι από καλή γενιά. Συχνά, νεαροί από το χωριό της κι από άλλα τριγυρινά χωριά έφερναν στη Νάιλα κρέας και δουλεμένα ελαφοτόμαρα για να κερδίσουν την εύνοιά της, όμως η Νάιλα δεν ήθελε να πάρει για άντρα της άντρα συνηθισμένο. Ήταν αλαζόνας, και το αδύναμο σημείο της ήταν η ματαιοδοξία. Της έλεγαν υπερβολικά

συχνά πόσο υπέροχη ήταν, πως, ως παιδί του Κορομάντι-Πάνθηρα και της Γυναίκας-του-ανέμου, ξεχώριζε από όλους. Κι έτσι, όταν ένας γοητευτικός ξανθός Σκοτσέζος ονόματι Ντύλαν Κορνέλ άρχισε να περνοδιαβαίνει απ' το χωριό για τα αλισβερίσια του, η Νάιλα δέχτηκε την πρόταση γάμου του.

Η Γυναίκα-του-ανέμου προσπάθησε να την εμποδίσει· είπε στην κόρη της πως είδε όνειρο κακό με τον Ντύλαν Κορνέλ, μα η Νάιλα δε σήκωνε κουβέντα. Μόνο αφότου παντρεύτηκε τον λευκό έφερε στον νου της το όνειρο της μάνας της. Ο Ντύλαν τής είπε πως δε θα μετακόμιζε στο χωριό της Νάιλα, όπως συνήθιζαν οι άντρες Κρικ, αλλά πως θα την επισκεπτόταν μόνο κάθε τρία φεγγάρια. Της αποκάλυψε επίσης πως είχε κι άλλη γυναίκα, μια λευκή που ζούσε πέρα, από την άλλη πλευρά του ποταμού Οκόνι, σε μια πόλη όπου ζούσαν κι άλλοι λευκοί. Όταν η Νάιλα είπε στον Ντύλαν πως θα ταξίδευε μαζί του, πως δεν την πείραζε να μοιράζεται το σπιτικό του με άλλη σύζυγο, αρκεί να ζούσαν όλοι μαζί ειρηνικά, εκείνος τη χλεύασε. Είπε στη Νάιλα πως έμοιαζε με Νέγρα. Ο μόνος τρόπος που θα μπορούσε να την πάρει μαζί του ανατολικά του ποταμού Οκόνι ήταν ως σκλάβα του, διότι, όταν η Νάιλα ήταν ακόμη μικρό κορίτσι, ο νόμος είχε αλλάξει στην περιοχή όπου ο Όγκλθορπ είχε εγκατασταθεί: πλέον ήταν νόμιμο να έχει κανείς Νέγρους για σκλάβους.

Η Νάιλα δεν μπορούσε να πιστέψει πως ο άντρας της είχε τολμήσει να τη συγκρίνει με σκλάβα. Η καρδιά της γέμισε κόκκινο θυμό –κληρονομιά της από τον Κορομάντι-Πάνθηρα– και αέρας βγήκε συρίζοντας από το κενό ανάμεσα στα μπροστινά της δόντια. Ακούμπησε το δάχτυλό της στο στήθος του Ντύλαν και του είπε τις σκοτεινές της σκέψεις, και τότε ο άντρας της τη χτύπησε.

Άγγιξε ταραγμένη το μάγουλό της, μα η καρδιά της ήταν ακόμη κόκκινη. «Στη θέση σου, θα κοίταζα να κοιμάμαι με το ένα μάτι ανοιχτό, Ντύλαν Κορνέλ. Διότι θα κάψω τα αχαμνά σου με πυρωμένα άρβουνα. Θα πρόσεχα κιόλας τι βάζω στο στόμα μου. Σαν μουρούνα θα σε φαρμακώσω».

Όστοςο η Νάιλα δεν κράτησε τον λόγο της. Ούτε έκαψε, ούτε σκότωσε, ούτε φαρμάκωσε τον άντρα της, διότι την ακολούθησε σαν σκυλί ικετεύοντας να τον συγχωρέσει. Της χάιδεψε τα βοστρυχωτά μαλλιά της και της είπε πως δεν ήξερε τι τον έπιασε, και ο κόκκινος θυμός της Νάιλα κόπασε, και συναίνεσε στο ψέμα του. Έτσι θα

γινόταν κάθε φορά που ο Ντύλαν ερχόταν δυτικά και τη χτυπούσε. Ξεγελούσε τη Νάιλα, την έκανε να πιστέψει πως είχε αλλάξει χαρακτήρα, κι εκείνη τον πίστευε μέχρι τη στιγμή που τη χτυπούσε ξανά και την έβριζε με βρισιές που πάντα είχαν μέσα και τη λέξη «μαύρο». Ο Ντύλαν τής έλεγε πως ήταν «μαύρο θηλυκό» ή «μαύρος δαίμονας». Της έλεγε πως έμοιαζε με σκλάβο.

Κι ωστόσο, εκείνο τον πρώτο καιρό, η Νάιλα διατηρούσε ακόμα τις ελπίδες της, κι όταν έπιασε παιδί, ο Ντύλαν έγινε τρυφερός μαζί της. Το παιδί του γεννήθηκε στο μεσοδιάστημα ανάμεσα σε δυο επισκέψεις του. Όταν επέστρεψε, η Νάιλα επέτρεψε στον Ντύλαν να αλλάξει το όνομα του παιδιού και να το πει «Τζόναθαν», παρόλο που η ίδια είχε ονομάσει το παιδί «Μίκκο». Φεγγάρια έπειτα από τη γέννηση του μικρού, υπήρξαν άλλες δύο επισκέψεις όπου δεν τη χτύπησε, και η Νάιλα συμπέρανε πως ο χρόνος είχε αλλάξει τον σύζυγό της. Ωστόσο, στην επόμενη επίσκεψή του, μόλις το μωρό είχε αρχίσει να περπατά, ο Ντύλαν άρχισε ξανά να χτυπά τη Νάιλα, και αυτή τη φορά ήταν πολύ χειρότερα από πριν.

Η Νάιλα δεν τόλμησε να πει σε κανέναν πόσο υπέφερε με τον Σκοτσέζο σύζυγό της, και ειδικά στον Θυσανομάλλη, που ήταν προστατευτικός απέναντι στη δίδυμη αδελφή του, καθώς εκείνος ήταν το βρέφος που βγήκε πρώτο την ημέρα που γεννήθηκαν. Η αλαζονεία της δεν της επέτρεπε να παραδεχτεί πως υπήρξε ανόητη που δεν είχε λάβει υπόψη της το όνειρο της μητέρας της. Κράτησε την ντροπή της για τον εαυτό της, διότι δεν ήθελε η οικογένειά της να γελοιοποιηθεί στο χωριό, δεν ήθελε ο κόσμος να έχει να λέει πως η περίφημη κόρη του Κορομάντι-Πάνθηρα και της Γυναίκας-του-ανέμου είχε χαραμιστεί με έναν λευκό άντρα που την καταχέριζε.

Η Νάιλα έμαθε να σηκώνει τα χέρια της για να αποκρούει τα χτυπήματα, ώστε να μη φαίνονται μελανιές στο πρόσωπό της. Έμαθε να ελπίζει ότι οι επισκέψεις του Ντύλαν κάθε τρία φεγγάρια θα λάμβαναν τέλος, όμως εκείνος συνέχισε να την επισκέπτεται. Καμιά φορά ήταν τυχερή και καθόταν στο φεγγαρόσπιτο όταν εκείνος ερχόταν, καθώς ο Ντύλαν δεν ήξερε να μετρά τις μέρες για να αποφεύγει τη γυναικεία της απομόνωση. Άλλες φορές ωστόσο δε στεκόταν τυχερή, κι ανεχόταν τα αγκαλιάσματά του, διότι ο Ντύλαν έπαιρνε το κορμί της με τη βία. Η Νάιλα έβραζε κι έπινε σπόρους από δαυκί για να μην πιάσει το παιδί του. Τις σπάνιες φορές που

αυτό το γιατροσόφι δεν έπιανε, η Νάιλα έφτιαχνε άλλο αφέψημα από απήγγανο, για να το πιει και να αποβάλει το περιεχόμενο της μήτρας της, ή, σαν τελευταία λύση, έβραζε μούρα μαυροστάφυλου.

Το περιστατικό με τον Βουρδουλοχέρη

Ο μοναχογιός της Νάιλα μεγάλωσε και πήρε μπόι, ωστόσο ο Μίκκο δεν έμοιαζε ούτε Νέγρος ούτε Κρικ ούτε Σκοτσέζος. Τα μαλλιά του ήταν σκούρα, αλλά δεν ήταν σγουρά: ήταν σπαστά με πυκνά κύματα. Μετά τον τέταρτο χρόνο του, η επιδερμίδα του σκούρυνε και πήρε το καφετί χρώμα που έχουν τα ελαιοκάρυδα. Είχε κληρονομήσει τον εγωισμό του Ντύλαν Κορνέλ, οι επισκέψεις του οποίου είχαν αραιώσει κι ερχόταν πια κάθε έξι φεγγάρια. Οι Κρικ δεν ήξεραν τότε από κλειδωνιές για να φυλάγονται, ούτε ήταν μοναχοφάδες με την τροφή και τα αγαθά –αυτό ήρθε πολύ αργότερα–, ωστόσο ο Ντύλαν ενστάλαξε στον γιο του μια αγάπη για την ιδιοκτησία. Κάθε φορά που τα άλλα παιδιά έπιαναν κάτι στην καλύβα του που ανήκε στον Μίκκο, εκείνος αμέσως το άρπαζε.

«Δικό μου! Δικό μου!» ούρλιαζε το αγόρι.

Ο Μίκκο σύντομα έγινε μοναχικό παιδί, διότι τα υπόλοιπα παιδιά άρχισαν να τον αποφεύγουν, και, καθώς ήταν και αγόρι, γύρω στα τέσσερα με πέντε τον αποδοκίμαζαν όταν κρυβόταν στα φουστάνια της μάνας του ή πίσω από τις γυναίκες του χωριού. Μολονότι το αγόρι ανυπομονούσε να επιστρέψει ο πατέρας του, ούτε κι εκείνος έδινε στον Μίκκο πολλή σημασία, εκτός από τις φορές που επέμενε να του μάθει να διαβάζει, έτσι ώστε να ξέρει, πέρα από τους νόμους των λευκών, και τις πιο σημαντικές λέξεις τους: λέξεις γραμμένες στο βιβλίο που ο Ντύλαν αποκαλούσε Βίβλο. Αυτά τα μαθήματα ήταν τόσο σημαντικά για το μοναχικό αγόρι, που, όταν ο πατέρας του χτυπούσε τη μητέρα του, ο Μίκκο απέστρεφε το βλέμμα και προσπαθούσε να αγνοήσει τα κλάματά της. Ξάπλωνε στα πόδια τους, εκεί που πλάγιαζαν, και παρίστανε πως δεν άκουγε τον Ντύλαν να επιβάλλει τις ορέξεις του στη Νάιλα, κι εκείνη, αξιοθρήνητη, να τον ικετεύει να σταματήσει, διότι ο Μίκκο ζούσε για τα πρωινά που ο πατέρας του τον σκουντούσε άγαρμπα με το πόδι του κι έλεγε: «Καλημέρα, μικρέ». Δεν ήταν και τίποτα, μα ο Μίκκο αγκιστρωνόταν από αυτά τα ψίχουλα τρυφερότητας, όπως συνήθως λαχταράνε τα παιδιά την αγάπη των γονιών τους.

Μοναδικός του φίλος ήταν ο θεός του, ο Θυσανομάλλης, ο οποίος περνούσε χρόνο με το αγόρι όταν ήταν μικρό, και ανέλαβε να του μάθει τις αντρικές συνήθειες όταν μεγάλωσε. Η εκπαίδευση αυτή ήταν ευθύνη του Θυσανομάλλη, ως όριζαν οι παραδόσεις. Όπως και η αδελφή του, ο Θυσανομάλλης είχε το κουράγιο του πατέρα του, καθώς και τη γλυκιά του γοητεία και την ευγένειά του. Μιλούσε στο αγόρι και το άκουγε σαν να ήταν μεγάλος άντρας. Ο Θυσανομάλλης δεν περιγελούσε τον Μίκκο, ούτε όταν τα βέλη του δεν κάρφωναν πουλιά που χαμηλοπετούσαν ή ράθυμα ελάφια, και η φωνή του δεν αγρίεψε όταν ο Μίκκο το έβαλε στα πόδια μόλις ένα φάρι τού τσίμπησε το χέρι στο ρέμα. Ο Θυσανομάλλης ήταν υπομονετικός. Όταν τελικά ο Μίκκο έριξε ένα βέλος και πέτυχε διάνο κάποιον θρεμμένο πετούμενο, κι όταν άντεξε τα σαγόνια του ψαριού που κρατούσε στο χέρι και το πέταξε στην όχθη του ρέματος, ο Θυσανομάλλης χαμογέλασε και είπε στο αγόρι, καλά τα κατάφερες, ανιψιέ. Είσαι σπουδαίος κυνηγός, και ο Μίκκο ένιωσε μέσα του να πλημμυρίζει από αγάπη.

Αυτή η γαλήνη που ένιωσε ο Μίκκο έμελλε να διαταραχτεί, διότι στα δεκαπέντε του προέκυψαν προβλήματα ανάμεσα στους κατοίκους του χωριού και έναν λευκό που πήγε κι εγκαταστάθηκε στην αντίπερα όχθη του ποταμού Οκόνι. Ο κόσμος τον έλεγε «Βουρδουλοχέρη», από τον ήχο του καμτσικιού του όταν οδηγούσε τα πέντε του βόδια ίσαμε τα όρια του χωριού. Ο Βουρδουλοχέρης ήταν άνθρωπος ξερακιανός στην όψη, με μαλλιά σαν σχοινιά, και στον χαρακτήρα ήταν στριφνός. Δεν προσπαθούσε καν να κρατήσει τα γελάδια του ώστε να μην ποδοπατούν τα αραποσιτοχώραφα του χωριού, γελούσε όταν οι γυναίκες κουνούσαν στον αέρα τα χέρια τους για να τον προειδοποιήσουν. Έκανε κιόλας άσεμνες χειρονομίες στις γυναίκες. Κάμποσες φορές οι άντρες του χωριού είχαν φτάσει με τα άλογα στο αγρόκτημα του Βουρδουλοχέρη, ένα άθλιο μέρος με μια μικρή καλύβα που είχε σηκώσει δίχως την άδεια των κατοίκων. Οι άντρες είχαν μιλήσει στον Βουρδουλοχέρη και του είχαν μηνύσει για τα ζωντανά. Εκείνος κούναγε το κεφάλι συμφωνώντας, συνέχιζε όμως να φέρνει τα γελάδια του στα χωράφια του χωριού.

Ένα πρωί, μια γυναίκα του χωριού δεν πρόλαβε να τραβήξει το παιδί της μπροστά από το κοπάδι του Βουρδουλοχέρη, και το νήπιο ποδοπατήθηκε μέχρι θανάτου. Παρόλο που το χωριό ήταν τόπος

«λευκός», τόπος ειρήνης, τέτοια προσβολή δεν μπορούσε να πέσει κάτω. Μια ομάδα νεαρών πήγαν με τα άλογα στο μέρος όπου ο Βουρδουλοχέρης είχε στήσει το άθλιο αγρόκτημά του, όμως ο Βουρδουλοχέρης τούς περιέμενε έτοιμος να αρπαχτεί. Έβγαλε έξω το μακρύ του όπλο και σημάδεψε τους τέσσερις άντρες που στέκονταν μπροστά του. Ωστόσο δεν είχε υπολογίσει να φυλάξει τα νώτα του. Υπήρχε και πέμπτος άντρας πίσω του: ο Θυσανομάλλης, ο οποίος κινήθηκε σβέλτα και τακτοποιήσε τον Βουρδουλοχέρη μια και καλή.

Η σύζυγος του Βουρδουλοχέρη στεκόταν στο παράθυρο της καλύβας και παρακολουθούσε τη σκηνή. Ούρλιαξε όταν είδε τον Θυσανομάλλη να χτυπά τον άντρα της με το τσεκούρι του. Ήταν τόσο γρήγορος, που η γυναίκα δεν πρόλαβε να προειδοποιήσει τον Βουρδουλοχέρη. Ούρλιαξε κι άλλο με ουρλιαχτά απελπισμένα, κι ένας από τους άντρες θέλησε να μπει μες στην καλύβα και να σκοτώσει κι εκείνη. Πράγμα κατανοητό, αφού ο άντρας αυτός ήταν ο πατέρας του νεκρού νηπίου.

Ωστόσο οι υπόλοιποι τρεις άντρες δεν ήθελαν να βλάψουν τη γυναίκα του Βουρδουλοχέρη· ήθελαν να τηρήσουν τους ειρηνικούς τρόπους όσο το δυνατόν περισσότερο. Ο Θυσανομάλλης άκουσε και τις δυο πλευρές κι έπειτα ζήτησε από τον πατέρα του νηπίου να μην πειράξει τη γυναίκα του Βουρδουλοχέρη. Είχαν λύσει το πρόβλημα της βεντέτας με τον παραδοσιακό τρόπο των Κρικ. Παλιότερα, αν κάποιος από ένα χωριό σκότωνε εν βρασμώ κάποιον από άλλο χωριό, οι κάτοικοι και των δύο συναντιόνταν, διαβουλεύονταν και παρέδιδαν τον υπαίτιο σε όποιο χωριό είχε αδικηθεί. Ο άντρας της λευκής γυναίκας ήταν νεκρός, σκέφτηκε ο Θυσανομάλλης. Εκείνη δε θα παρέμενε εκεί, ειδικά εφόσον θα έπαιρναν το κοπάδι του άντρα της πίσω στο χωριό.

Ίσως η καλοσύνη που έδειξε ο Θυσανομάλλης να ήταν λάθος του, διότι η γυναίκα του Βουρδουλοχέρη κατάφερε να φτάσει ανατολικά του ποταμού Οκόνι και να καταγγείλει τον φόνο του συζύγου της στον αρχηγό μιας πόλης όπου κατοικούσαν λευκοί. Ο Θυσανομάλλης το έμαθε αυτό ένα φεγγάρι αργότερα από το φονικό, όταν ήρθε σε μια από τις επισκέψεις του ο άντρας της αδελφής του.

Με το που έφτασε, ο Ντύλαν Κορνέλ πήγε αποφασιστικά κατευθείαν στους γέροντες του Τόπου-ανάμεσα-στα-ψηλά-δέντρα. Στάθηκε στο ιερό χώμα –με το σώμα του στραμμένο έτσι ώστε ο ήλιος να τονίζει τα κίτρινα μαλλιά του– και δήλωσε πως όποιος

είχε σκοτώσει τον Βουρδουλοχέρη είχε παραβιάσει τον νόμο και έπρεπε να παραδοθεί στους αρχηγούς των λευκών.

Ο γηραιότερος έξυσε το πιγούνι του, μένοντας αδιάφορος απέναντι στο μένος του Ντύλαν.

«Ποιανού τον νόμο;» ρώτησε.

Ο Ντύλαν έτριψε το μπράτσο του.

«Τον νόμο της κυβέρνησης αυτής της χώρας!»

«Ποιανού η κυβέρνηση; Ποιανού η χώρα;»

Η συζήτηση συνεχίστηκε κάνοντας κύκλους. Οι υπόλοιποι γέροντες έκαναν ερωτήσεις, ρώτησαν αν θα ερχόταν στο χωριό η κυβέρνηση του λευκού. Όχι, απάντησε ο Ντύλαν. Ο Βουρδουλοχέρης ήταν μόνο ένας. Κανείς δε θα έκανε τόσο δρόμο για να πάρει εκδίκηση για έναν και μόνο άντρα, ωστόσο ο φόνος ήταν ζήτημα τιμής. Οι γέροντες προσπάθησαν να εξηγήσουν στον Ντύλαν πως ο Βουρδουλοχέρης πράγματι είχε θίξει την τιμή τους, σύμφωνα με τις παραδόσεις των Κρικ, όμως ο Ντύλαν δεν ήθελε να ακούσει.

Ζήτησε και κάποιος άλλος άδεια για να μιλήσει: ήταν ο Θυσανομάλλης.

«Ντροπιάζεις την οικογένειά μας, αδελφέ μου». Την αλήθεια έλεγε. Η Νάιλα δεν ήταν παρούσα στη συνάντηση των αντρών, όμως τα αρσενικά μέλη της πατριάς του Ανέμου κάθονταν στην ομήγυρη και ένιωθαν ταπεινωμένοι.

Ο Ντύλαν Κορνέλ, την επόμενη μέρα, έφυγε, και η Νάιλα χάρηκε που τον ξεφορτώθηκε. Ωστόσο, πριν αλλάξει το φεγγάρι, επέστρεψε. Προφασίστηκε πως του είχε λείψει πολύ ο γιος του και πως ήθελε να πάρει τον Μίκκο σε ένα ταξίδι του για δουλειές πέρα από τον ποταμό Οκόνι. Η Νάιλα δεν ήθελε να φύγει ο Μίκκο. Είχε δει ένα όνειρο πως ο Ντύλαν θα προσπαθούσε να πάρει μακριά τον γιο της, όμως ήξερε πως, αν έκανε να εμποδίσει τον άντρα της, θα έπρεπε να ομολογήσει στους κατοίκους του χωριού τα βάσανα που υπέμενε στα χέρια του. Φοβόταν να αποκαλύψει την ντροπή της, φοβόταν και να χάσει τον γιο της. Ήταν κλεισμένη σε μια φυλακή που είχε φτιάξει ο άντρας της με τα βίαια χέρια του, ωστόσο είχε ακόμα μία επιλογή. Ζήτησε από τον αδελφό της να συνοδέψει τον Ντύλαν και τον Μίκκο στο ταξίδι που είχε να κάνει για δουλειές, και ένωσε ανακούφιση που ο Ντύλαν συμφώνησε. Κι όχι μόνο συμφώνησε, αλλά υποσχέθηκε στον Θυσανομάλλη και μεγάλη αμοιβή.

Ήταν αχάραγα ακόμη όταν οι δυο άντρες και το αγόρι έφυγαν. Μόνο που ο Ντύλαν καβαλίκεψε άλογο σελωμένο. Οι άλλοι δύο καβαλίκεψαν ξεσέλωτα. Ο Ντύλαν άνοιγε όλο φιλική συζήτηση, διότι δεν ήξερε πως ο γυναικαδελφός του τον μισούσε. Μολονότι ο Θυσανομάλλης δεν είχε ιδέα ότι ο λευκός κακοποιούσε τη Νάιλα όλα αυτά τα χρόνια –δεν είχε το χάρισμα των ονείρων όπως η μάνα του και η αδελφή του–, απεχθανόταν τον λευκό δίχως συγκεκριμένο λόγο, καθώς, με τα χρόνια, ο Ντύλαν είχε αποκτήσει κι άλλες αξιοκαταφρόνητες συνήθειες.

Ο λευκός δε συμμετείχε στην ιερή γιορτή του πράσινου αραποσίτου.

Ούτε και κανείς στο χωριό ήθελε ποτέ να κυνηγήσει μαζί του, διότι ο Ντύλαν δεν ήξερε να χρησιμοποιεί τόξο και βέλος, παρά μόνο το μακρύ του όπλο. Και σουλάτσαρε μες στο δάσος σαν τεράστια αρκούδα τρομάζοντας τα θηράματα.

Επιπλέον, ενώ η αλήθεια ήταν ότι ο Ντύλαν μιλούσε άπταιστα τη γλώσσα των Κρικ, είχε άλλωστε χρησιμοποιήσει αυτή τη γλωσσική του δεξιότητα κλαψουρίζοντας με μεγάλη ευφράδεια για τον φόνο του Βουρδουλοχέρη, ωστόσο για το νήπιο που ποδοπατήθηκε λέξη δεν είχε ακουστεί από το στόμα του.

Ο Μίκκο δεν είχε ιδέα πως ο θεός του έτρεφε τέτοια έχθρα για τον πατέρα του. Ήταν χαρούμενος που βρισκόταν συντροφιά με τους δύο αγαπημένους του ανθρώπους, και δεν αναρωτιόταν γιατί ο γλυκομίλητος θεός του απαντούσε μόνο με ένα μουγκρητό στη φλυαρία του Ντύλαν. Ωστόσο, στα μισά της διαδρομής προς τον ποταμό Οκόνι, ο Μίκκο ξύπνησε από τον σαματά της πάλης ανάμεσα στον θείο και τον πατέρα του. Είχαν πιαστεί στα χέρια άγρια, και, σε αντίθεση με τους περισσότερους άντρες που καταχειρίζουν γυναίκες, ο πατέρας του δεν έκανε πίσω στον τσακωμό. Ήταν πιο βαρύς και πιο ψηλός από τον Θυσανομάλλη και αυτό του έδινε το πλεονέκτημα. Οι δυο άντρες κυλίστηκαν στο χώμα παλεύοντας, κι όταν τελικά ο Θυσανομάλλης έβαλε κάτω τον πατέρα του Μίκκο, ο λευκός φώναξε βοήθεια χρησιμοποιώντας το εγγλέζικο όνομα του γιου του.

«Τζόναθαν, Τζόναθαν, βόηθα τον πατέρα σου! Βοήθεια, γιε μου!»

Κανένα παιδί δε θα έπρεπε να είναι αναγκασμένο να πάρει μια τέτοια απόφαση. Ο Μίκκο, βλέποντας την πάλη, δεν ήξερε τι να κάνει. Δεν ήθελε να διαλέξει, ωστόσο θυμόταν ότι ο Θυσανομάλλης

τον έκανε πάντα να νιώθει όμορφα με τα τρυφερά του λόγια. Θυμόταν κιόλας ότι ο Ντύλαν είχε κάνει κακό στη μητέρα του, αφήνοντάς της μελανιές που ήταν αναγκασμένη να κρύβει κάτω από μακριά μανίκια, ακόμα και μες στη ζέστη του καλοκαιριού. Έτσι, το παιδί έκανε την επιλογή του: έτρεξε στο σημείο όπου πάλευαν και γονάτισε πλάι στο κεφάλι του πατέρα του. Το αγόρι έβγαλε το μαχαίρι του, κράτησε σταθερό το πιγούνι του πατέρα του και του έκοψε το λαρύγγι. Έπειτα ο Μίκκο κάθισε εκεί καταγής και θρήνησε, ταλαντεύοντας μπρος πίσω τον κορμό του, τα χέρια του βαμμένα με αίμα.

Ο θείος άφησε τον ανιψιό να κλάψει ώρα πολλή προτού αγγίξει τον ώμο του αγοριού. Ο Θυσανομάλλης τού είπε μαλακά πως έπρεπε να θάψει τον πατέρα του σύμφωνα με τις παραδόσεις των λευκών. Πως δεν μπορούσαν να τον αφήσουν για τα άγρια ζώα. Κάτι τέτοιο δε θα ήταν σωστό. Αφότου απόθεσαν το σώμα μες στον λάκκο, ο Θυσανομάλλης είπε στον Μίκκο πως δεν είχε θελήσει να καταλήξουν έτσι τα πράγματα, όμως ο Ντύλαν τού είχε ορμήσει στον ύπνο του. Ο Μίκκο έμεινε να κοιτά τον θείο του ώρα πολλή προτού ρωτήσει αν του έλεγε αλήθεια. Και ο Θυσανομάλλης τού είπε πως δε θα του έλεγε ποτέ ψέματα. Πως, ναι, αυτή ήταν η αλήθεια και πως δεν ήξερε γιατί του επιτέθηκε ο Ντύλαν.

Θείος και ανιψιός πέρασαν ένα φεγγάρι κυνηγώντας και ξενυχτώντας ως αργά. Ο Θυσανομάλλης διηγόταν ιστορίες για το πονηρό κουνέλι που μονίμως έμπαινε σε περιπέτειες με τον λύκο μα πάντα έβρισκε τρόπο να ξεφεύγει, διότι το κουνέλι ήταν πλάσμα πανέξυπνο και κανείς δεν μπορούσε να το πιάσει. Εκείνο το φεγγάρι, ο Μίκκο έζησε μια πρωτόγνωρη γαλήνη και ήταν χαρούμενος, μολοντί πολλές φορές ξυπνούσε λουσιμένος στον ιδρώτα: ο πατέρας του είχε αρχίσει να τον επισκέπτεται στα όνειρα.

Όταν ο Μίκκο και ο Θυσανομάλλης επέστρεψαν στο χωριό τους, ο Μίκκο ανέλαβε να πει στη μητέρα του ότι ο πατέρας του είχε πεθάνει τρώγοντας χαλασμένο κοτόπουλο που είχε φτιάξει ένας λευκός σε έναν εμπορικό σταθμό. Ο Μίκκο είπε πως ήταν πολύ δύσκολο να φέρει πίσω το σώμα του. Δε χρειάστηκε να παριστάνει τον λυπημένο για τον θάνατο του πατέρα του διότι πράγματι πενθούσε. Ωστόσο το πένθος του συνοδευόταν από ανακούφιση που ο πατέρας του δε θα πλήγωνε ξανά τη μάνα του.

Η Νάιλα δεν ήταν αφελής. Είχε μοιραστεί την ίδια μήτρα με τον

Θυσανομάλλη κι είχε κουβαλήσει τον Μίτσκο στα σπλάχνα της, τον είχε ταΐσει από τα ίδια της τα στήθη. Διέκρινε τα βλέμματα που αντάλασσαν μεταξύ τους ο αδελφός και ο γιος της, και κατάλαβε πως τον Ντύλαν τον είχε σκοτώσει είτε ο ένας είτε ο άλλος. Ωστόσο το δικό της πένθος δεν ήταν για τον άντρα της. Θρηνούσε για το κρίμα του γιου της. Η Νάιλα σκυθρώπιασε και έκλαψε και χτύπησε το στήθος της για τον Ντύλαν, εντός της όμως πετούσε. Παρόλο που δεν ήταν πια νέα, η Νάιλα εξακολουθούσε να επισκέπτεται το φεγγαρόσπιτο και υπολόγιζε πως είχε ακόμα δύο με τρία καλοκαίρια προτού αλλάξει ως γυναίκα. Ήταν από καλή γενιά και υπήρχαν νεότεροι άντρες στο χωριό που ήδη είχαν αρχίσει να τη γλυκοκοιτάζουν, ακόμα και στην ηλικία της. Οι γέροντες του χωριού τής είπαν πως ο άντρας της ήταν λευκός και όχι δικός τους. Επομένως, η Νάιλα δε χρειάζόταν να πενθήσει τον Ντύλαν για τέσσερα χρόνια, όπως πενθούσαν οι γυναίκες Κρικ κατά το έθιμό τους όταν χήρευαν. Μπορούσε να συντομεύσει το πένθος της στα τέσσερα φεγγάρια, όπως έκαναν και οι άντρες Κρικ. Μετά το πένθος, η Νάιλα είχε σκοπό να διαλέξει έναν Κρικ ως δεύτερο σύντροφο, καθώς οι άντρες Κρικ αντιλαμβάνονταν την ευθύνη τους και ήξεραν την αφοσίωση που έπρεπε να δείξουν στην οικογένεια της γυναίκας.

Η Νάιλα προειδοποίησε τον Μίτσκο πως, ανεξάρτητα από το ποιος ήταν ο πατέρας του και το πόσο φιλικόι τού είχαν φανεί οι λευκοί, οι άνθρωποι αυτοί δε θα αγαπούσαν ποτέ στ' αλήθεια τους Κρικ, ούτε θα τους σέβονταν. Αυτό ήταν το πρώτο δώρο που έκανε στον γιο της. Το δεύτερο ήταν η γελάδα που της είχε δώσει ο αδελφός της, ένα από τα πέντε ζωντανά που είχαν μοιραστεί εκείνος και οι υπόλοιποι αφότου είχαν σκοτώσει τον Βουρδουλοχέρη. Η Νάιλα δεν ήθελε να έχει μερτικό από αυτή τη μοιρασιά. Ήθελε να απελευθερωθεί από τα αγαθά των λευκών.

Η μάστιγα του κυρίου Γουίτνεϊ

Κι έτσι εισέβαλε η αμαρτία, σαν ένας γείτονας που φωνάζει στην πόρτα κι όταν δεν παίρνει απάντηση αποφασίζει να περάσει μέσα ούτως ή άλλως. Ή παίρνει απάντηση και σκοτώνει τον γείτονά του, παριστάνοντας πως βρήκε την κατοικία άδεια. Όταν οι Εγγλέζοι και οι Σκοτσέζοι ήρθαν στη γη των δικών μας, τα ζωντανά κυρίευσαν τα πάντα. Και νωρίτερα η γη αυτή δεν ήταν και κανένας πα-

ράδεισος, ωστόσο υπήρχαν κανόνες που τους σέβονταν οι Κρικ, ως απόγονοι των πλασμάτων που έχτισαν τον Πέτρινο Αετό³ και κυνηγούσαν ελάφια και εξέφραζαν την ευγνωμοσύνη τους προτού ετοιμάσουν το κρέας. Απόγονοι των πλασμάτων που έτρωγαν το αραποσίτι και είχαν την εποχή του για ιερή.

Κι έπειτα ήρθαν οι συνθήκες, οι συμφωνίες ανάμεσα στους εισβολείς αυτούς και τον λαό μας, συμφωνίες που όλες έμελλε να παραβιαστούν, και τη γη μας θα την έπαιρναν οι εισβολείς ξανά και ξανά.

Υπήρχε η Συνθήκη της Σαβάννα το 1733.

Η Συνθήκη της Κοουίτα το 1739.

Η Συνθήκη της Ογκούστα το 1763. Δέκα χρόνια αργότερα, μια δεύτερη συνθήκη στο ίδιο μέρος.

Η Συνθήκη της Νέας Υόρκης το 1790. Τότε ήταν που καταλάβανε πως η γη μας θα ήταν γόνιμη για το κοντόινο βαμβάκι, και μετά απ' αυτό ένας άντρας ονόματι Έλι Γουίτνεϋ έκανε μια εφεύρεση. Φέρτε τον στο μυαλό σας – ένας άνθρωπος ήταν που έβραζε στο ζουμί της μετριότητας και ένιωθε στον σβέρκο του το χνότο της ανούσιας κληρονομιάς του, την ώρα που έπαιζε με τη χυδαία του εφεύρεση. Ή μήπως το μηχανήμα το εφηύρε σκλάβος, όπως ισχυρίστηκαν κάποιοι; Οι εργάτες συχνά αποδεικνύονταν πιο ευφυείς από τα αφεντικά, για να μειώσουν τον κόπο τους. Όποιος κι αν το ανακάλυψε, πριν το μηχανήμα έβγαινε καθημερινά μια λίβρα βαμβάκι. Μετά, πενήντα λίβρες βαμβάκι, περισσότεροι σκλάβοι, ελάχιστα ελάφια, πολλά γελάδια και χοίροι, πολύς λόγος για τις φυτείες, διότι το μηχανήμα ήταν ο τρόπος να χωρίσεις το καλό από το κακό. Και για την ακρίβεια, τις κάψες του βαμβακιού από τα σπόρια.

Οι εισβολείς στα μέρη μας δεν ονομάζονταν πια Εγγλέζοι ή Σκοτσέζοι, καθότι είχε γίνει και μια επανάσταση. Ονομάζονταν πλέον «Αμερικάνοι», «λευκοί», και παρόλο που το λευκό χρώμα για τους Κρικ σήμαινε ειρήνη, για τους εισβολείς η λέξη αυτή σήμαινε κάτι άλλο.

Και όσοι ονομάζονταν Κορομάντι ή Ίγκμπο ή Γουόλοφ ή Φούλα⁴ πλέον τους έλεγαν «Νέγρους» ή «σκλάβους».

Και πια τους Κρικ τους έλεγαν «Ινδιάνους».

Και μετά έγινε και η Συνθήκη του Κόλρεϊν το 1796.

Η Συνθήκη του Οχυρού Γουίλκινσον το 1802.

Η Συνθήκη της Ουάσινγκτον το 1805, και η γη μας δεν ονομαζόταν πια με το όνομα του λαού μας.

Πλέον, οι λευκοί έδωσαν στη γη μας το όνομα «Τζόρτζια».

Αναζητώντας τις ρίζες

Τους αιώνες που θα ακολουθήσουν, μια οικογένεια θα μείνει στο ίδιο μέρος. Εδώ, στη γη μας. Ο Τόπος-ανάμεσα-στα-ψηλά-δέντρα θα πάρει άλλο όνομα: θα τον λένε Τσικασίττα.

Η οικογένεια δε θα μάθει ποτέ το αρχικό όνομα της γης μας, ούτε το όνομα εκείνου του πρώτου Αφρικανού της γραμμής καταγωγής της, εκείνου του οποίου η μητέρα διέσχισε τη θάλασσα. Ούτε θα μάθει για τη γυναίκα Κρικ που ζούσε ήδη εδώ. Ούτε το όνομα του Κορομάντι-Πάνθηρα, ούτε το όνομα της Γυναίκας-του-ανέμου. Τα ονόματα αυτά θα χαθούν για όλους εκτός από εμάς.

Θα μεσολαβήσουν γενιές ανάμεσα στους κατοίκους του Τόπου-ανάμεσα-στα-ψηλά-δέντρα και στους απογόνους τους: μια γυναίκα που θα ονομαστεί Ελάιζα Δύο Πίντσαρντ Φρίμαν, γνωστή και ως Μίμα. Θα παντρευτεί έναν άντρα ονόματι Ρεντ Μπέντζαμιν, κι εκείνος θα πάρει το επώνυμό της.

Και η Μίμα θα γεννήσει κόρη που θα ονομάσει Σίμπα, η οποία θα μεγαλώσει και θα ερωτεύεται ελεύθερα.

Και η Σίμπα θα γεννήσει γιο, τον Κλάιντ. Η οικογένειά της δε θα μάθει το όνομα του πατέρα.

Και η Σίμπα θα γεννήσει δίδυμα αγόρια, τον Μπέντζι και τον Τσάρλι, σπορά άλλου άγνωστου άντρα.

Και ο Ρεντ Φρίμαν θα αποβιώσει, αφήνοντας με τον θάνατό του τη Μίμα γυναίκα χήρα και τη Σίμπα ορφανή από πατέρα.

Και η κόρη της Μίμα, η Σίμπα, θα συνεχίσει να ερωτεύεται ελεύθερα: θα γεννήσει πάλι δίδυμα, τον Άνταμ και τον Έιμπελ, σπορά άλλου άγνωστου άντρα. Και από σπορά ενός τελευταίου άντρα, η Σίμπα θα γεννήσει ένα κορίτσι που θα ονομάσει Μέμπελ-λιν και θα τη φωνάζουν Λιλ Μέυ. Ώρες αφότου γεννήθηκε τούτο το βρέφος, η Σίμπα θα πεθάνει μέσα σε μια λίμνη αίματος. Και η Λιλ Μέυ θα γεννήσει την Περλ. Και δέκα σχεδόν χρόνια αφότου η Λιλ Μέυ γέννησε την κόρη της, θα γεννήσει και δεύτερο παιδί. Ένα αγόρι, τον Τζέισον, αν και η οικογένειά του θα τον αποκαλεί «Ρουτ».

Και η Περλ θα παντρευτεί τον Χένρυ Κόλλινς. Θα γεννήσει

δίδυμα, τη Δεσποινίδα Ρόουζ και τον Χένρυ τον νεότερο, που θα τον φωνάζουν Χακ. Έπειτα από πολλά στέρφα χρόνια, θα γεννήσει και την Άννι Μέυ.

Και η Άννι Μέυ θα γεννήσει κόρη, την Πολίν, αγνώστου πατρός, και μετά αυτό το παιδί θα το εγκαταλείψει στην Τσικασίττα.

Και η Δεσποινίς Ρόουζ θα παντρευτεί τον Χοζία Ντρίσκελ και θα γεννήσει τον Ρόσκο, ένα όμορφο αγόρι, σκέτο μπελά. Και η Δεσποινίς Ρόουζ θα γεννήσει τον Τζέθρο και τον Τζόζεφ, δίδυμα που θα πεθάνουν στην κούνια τους.

Θα γεννήσει κι άλλον γιο, τον Νόρμαν.

Και επιτέλους, η Δεσποινίς Ρόουζ θα γεννήσει κόρη και θα ευφρανθεί η ψυχή της. Αυτό το κορίτσι θα πάρει το όνομα Μέυμπελ Λι, παρόλο που η οικογένειά της θα επιμείνει να τη φωνάζουν «Μπελ».

Και η Μπελ θα γεννήσει τρία κορίτσια: τη Λύντια, την Κάρολ και μια τελευταία κόρη: την Έιλυ, που θα μάθει να τιμά το γένος της, μια γραμμή που φτάνει πίσω σε ανθρώπους των οποίων τα ονόματα δε θα μάθει ποτέ. Που θα δοξάσει το αίμα που φωνάζει μες στα όνειρα, όταν η μνήμη θα έχει προ πολλού παραδοθεί.

I

Αν πεθάνει ο άνθρωπος, ξαναζεί ποτέ; Δεν το ξέρουμε. Ξέρουμε όμως τούτο, πως τα παιδιά των παιδιών μας ζουν εσασί και μεγαλώνουν και εξελίσσονται προς την τελειότητα καθώς εκπαιδεύονται. Όλα τα ανθρώπινα προβλήματα, τότε, επικεντρώνονται γύρω από το Αθάνατο Παιδί και η εκπαίδευσή του αποτελεί το ύψιστο όλων των προβλημάτων. Και για αρχή, για να σας δείξω πιο γλαφυρά αυτό που θα πω, θα πάρω για παράδειγμα, από τα πολλά εκατομμύρια των παραδειγμάτων, τη ζωή ενός μελαψού παιδιού.

Γ.Ε.Μπ. Ντυ Μπούα,
Σκοτεινό νερό: Φωνές μέσα από το πέπλο
(*Darkwater: Voices from Within the Veil*)

ΟΝΕΙΡΟ ΚΑΙ ΡΩΓΜΗ

ΕΙΜΑΙ ΤΡΙΑ ΣΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ κι ακούγεται μια φωνή. Σαν αυτό το τραγούδι που τραγουδά καμιά φορά η μαμά.

Σώπα, σώπα

Κάποιος φωνάζει το όνομά μου...

Όμως δεν είναι η μαμά μου αυτή που με φωνάζει. Είναι η Λύντια, η μεγάλη μου αδελφή. Αυτή με φωνάζει κι εγώ την αγαπώ πολύ.

«Έιλυ, σήκω, μπέμπα, ώρα να σηκωθείς. Άντε, ξύπνια. Σήμερα θα πάμε στην Τσικασίττα. Το ξέχασες;»

Η φωνή της με έλκει, κάποιος άλλος όμως με συγκρατεί. Κάποιος φωνάζει το όνομά μου. Είναι η μακρομαλλούσα γυναίκα. Την αγαπώ πολύ, αλλά δεν ξέρω τι λέει. Με νανουρίζει και βυθίζομαι σε ένα άλλο μέρος. Μου τραγουδά, μα δεν ξέρω τα λόγια, και η μακρομαλλούσα γυναίκα μου λέει, *θες τσίσα. Εμπρός, τώρα. Κάν' τα.*

Όμως εγώ δε θέλω. Δε θέλω τσίσα γιατί θα κάνει κίτρινο υγρό λεκέ στο κρεβάτι μου και η Λύντια θα με λυπάται. Θα λέει: «Ποπό, δεν πειράζει, αδελφούλα. Δε σου θύμωσα». Εγώ όμως δε θέλω να με λυπάται κανείς. Θέλω να είμαι μεγάλο κορίτσι, μα δεν μπορώ να τα κρατήσω άλλο και ο κίτρινος λεκές μουσκεύει το κρεβάτι και εγώ είμαι ξύπνια και η μακρομαλλούσα γυναίκα άφαντη.

Είμαι τέσσερα στα πέντε και είμαι μες στο καφέ στέισον βάγκον. Η μαμά έχει τα χέρια της στο στρογγυλό μαραφέτι και τσουλάμε, όλο τσουλάμε. Ουρλιάζω, ζητώ τον μπαμπά. Πού είναι; Η Λύντια μου αγγίζει το κεφάλι, το τρίβει.

«Μην κλαις, μπέμπα» λέει. «Έπρεπε να τον αφήσουμε σπίτι. Πρέπει να δουλέψει στο νοσοκομείο για να βγάλει λεφτά για εμάς. Θυμάσαι τι σου είπα;»

Μα εγώ δε θυμάμαι.

Η Κόκο κάθεται πίσω με όλα της τα βιβλία. Είναι ήδη εννιά. Η Λύντια έντεκα στα δώδεκα, όμως η Κόκο πάει στην ίδια τάξη μ' εκείνη. Είναι η πιο ξύπνια από όλες μας, όμως η μαμά λέει πως

αγαπάει το ίδιο όλα της τα κορίτσια. Και πηγαίνουμε, όλο τσουλάμε, κι εγώ ουρλιάζω, και η Κόκο μου τραβά την κοτσίδα.

Η μαμά στρίβει το στρογγυλό μαραφέτι και είμαστε στην άκρη του δρόμου. Δεν τσουλάμε πια και τα αυτοκίνητα προσπερνούν και κάνουν το στέισον βάγκον να κουνιέται.

Λέει: «Κόκο, δώσε μου εκείνη τη χαρτοσακούλα». Βγάζει ένα μπουτί κοτόπουλο κι εγώ πεινάω. Πάω να πιάσω το κοτόπουλο και η μαμά τραβιέται. «Θα είσαι καλό κορίτσι;»

Κι εγώ λέω ναι, και μου δίνει το κοτόπουλο και το τρώω, και την αγαπώ τόσο πολύ, παρόλο που καμιά φορά φωνάζει. Έπειτα φεύγουμε, όλο τσουλάμε με το αμάξι, ώρα πολλή. Έχει έναν μεγάλο χωματόδρομο, κι είναι κι ένα σπίτι κι ένα κάρο κόσμος στη βεράντα. Ένα κάρο μεγάλοι, και είναι όλοι όρθιοι και χαιρετούν, εκτός από μια γριά λευκή γυναίκα που κάθεται στην καρέκλα της, κι εγώ λέω: «Τι κάνει εκεί αυτή η λευκή κυρία; Είναι η μαμά της θείας Νταϊάν;».

Και η Λύντια μου λέει: «Όχι, μπέμπα. Τη θεία την αφήσαμε σπίτι. Αυτή είναι η Αγαπητή Περλ, η προγιαγιά μας, και απλώς το δέρμα της είναι πιο ανοιχτό. Τον νου σου, σε παρακαλώ, μην την πληγώσεις».

Η μαμά βγαίνει από το αυτοκίνητο και όλοι εδώ τους γνωρίζουν όλους, μα εγώ δεν ξέρω κανέναν, και είμαι στ' αλήθεια, μα στ' αλήθεια, θυμωμένη. Μετά ένας άντρας με άσπρα μαλλιά εμφανίζεται στο δρομάκι, και μοιάζει κι αυτός λευκός, εγώ όμως θυμάμαι τι μου είπε η Λύντια, δε θέλω να τον πληγώσω.

Έτσι λέω: «Είσαι Μαύρος;».

Η μαμά λέει: «Θα έπρεπε να τον θυμάσαι, Έιλυ, είσαι μεγάλο κορίτσι πια».

Ο άντρας λέει: «Δεν πειράζει, δώσε λίγο χρόνο στο παιδί».

Εγώ λέω: «Με λένε Έιλυ Περλ Γκάρφιλντ. Η μητέρα μου είναι η κυρία Μέυμπελ Λι Γκάρφιλντ και ο πατέρας μου είναι ο δρ Τζόφρου Λούις Γκάρφιλντ».

Ο άντρας λέει: «Θεέ και Κύριε! Τόσες πληροφορίες».

Τα μάτια του έχουν χίλια δυο χρώματα. Είναι στ' αλήθεια παράξενα μάτια, όμως μου φαίνεται πως τον θυμάμαι.

Λέω: «Μήπως σε λένε θείο Ρουτ;».

Λέει: «Τι έξυπνο παιδί!».

Με σηκώνει στην αγκαλιά του και με κρατά, και τον αγαπώ τόσο πολύ.

Είμαι έξι στα εφτά, στη μεγάλη κουζίνα στην Τσικασίττα. Τώρα πια όλους τούς ξέρω. Ξέρω τη γιαγιά μου τη Δεσποινίδα Ρόουζ που ζει σε ένα σπίτι. Η αδελφή της είναι η θεία Πολίν που ζει σε ένα άλλο σπίτι. Ο αδελφός τους είναι ο θείος Χακ, αλλά αυτός βγαίνει από το σπίτι του μόνο μια φορά τη βδομάδα. Έχει έναν φίλο που τον φιλά στο στόμα, αλλά αυτό υποτίθεται πως εγώ δεν το ξέρω. Ξέρω πως η μαμά τους είναι η Αγαπητή Περλ και ο αδελφός της είναι ο θείος Ρουτ. Ξέρω πως αδελφός της μαμάς μου είναι ο θείος Νόρμαν. Όλοι οι μεγάλοι μου λένε τι να κάνω, ακόμα κι αν εγώ δε θέλω να ακούσω τίποτα.

Πρέπει να είναι Σάββατο, μπορεί και Κυριακή, γιατί ο Μπέυμπεϋ και ο Μπούκι 'εν είν' εδώ. Δεν είναι. Έρχονται μες στη βδομάδα και παίζουν μαζί μου. Η μαμά του Μπέυμπεϋ τους αφήνει και τρέχουμε και παίζουμε, όμως δε μιλάνε όμορφα. Και η μαμά μου λέει, πρέπει να μιλάω καλύτερα, εγώ όμως καμιά φορά το ξεχνάω. Στην κουζίνα η γιαγιά μου βάζει μπισκότα και χυλό και λουκάνικα σε ένα πιάτο, και η μαμά τής λέει πως είναι πολύ φαΐ. Πως ήδη είμαι στρουμπουλή.

Η Δεσποινίς Ρόουζ λέει: «'Ασ' το ήσυχο το μικρό, να την αφήσεις να φάει με την ησυχία της». Σερβίρει καφέ στη μαμά, όμως οι αδελφές μου κι εγώ 'εν επιτρέπονταν να πιούμε καφέ. Δεν επιτρεπόταν. Πίνουμε ζεστή σοκολάτα.

Η Κόκο λέει: «Κι αν θες να μάθεις, και η σοκολάτα έχει διεγερτικές ουσίες, όπως η καφεΐνη στον καφέ».

Η μαμά λέει: «Σταμάτα να αντιμιλάς στους μεγάλους. Να λες κι ευχαριστώ για το φαγητό που τρως και για τα χέρια που σ' το ετοίμασαν».

Ώρα για το μπακάλικο, γιατί η μαμά ούτε 'ε θέλει να τους τρώμε και το φαΐ τους. Η μαμά δε θέλει. Μα η Κόκο 'ε θέλει να πάει στην πόλη. Δεν. Θέλει να μείνει με τη Δεσποινίδα Ρόουζ για να τη βοηθήσει να κάνει τουρσιά. Υπόσχεται πως θα φέρεται καλά και πως θα προσπαθήσει να μην είναι αγενής.

Μετά, είμαστε μες στο στέισον βάγκον, κάθομαι ανάμεσα στη Λύντια και τη μαμά. Έχω σκάσει από το πρωινό, και η μαμά και η αδελφή μου μυρίζουν φοβερά, όπως μυρίζουν οι μεγάλες κυρίες. Μου αρέσει που ακούω το ραδιόφωνο, τότε όμως εκείνη η λευκή κυρία μάς βλέπει στο Pig Pen. Έν ξεύρει πως η Λύντια είναι μαζί μας. Δεν ξέρει.

Η Λύντια 'ε μοιάζει με κανέναν μας. Δεν. Η μπαμπάς έχει καστανά μάτια, όμως μοιάζει με λευκό. Η μαμά είναι μελαφή σαν σοκολάτα και μικροκαμωμένη κι όμορφη. Κάνει τα μαλλιά της ίσια με το σίδερο και την μπλε πομάδα. Κι εγώ είμαι μελαφή, αλλά όχι σαν τη μαμά. Στο δέρμα μου έχω κόκκινο κάτω από το καφέ, σαν τη γιαγιά μου. Τα μάτια της Κόκο ταιριάζουν με το δέρμα της, ίδιο χρώμα με την καραμέλα. Η μύτη της είναι φαρδιά σαν της μαμάς και κατεβαίνει χαμηλά. Και τα μαλλιά της Λύντια είναι μακριά, αλλά ούτε μισή μπούκλα δε στέκεται πάνω τους. Όμως στο πίσω μέρος του κεφαλιού της έχει φύτρες. Είναι σγουρές σαν τις δικές μου. Αποκεί το καταλαβαίνεις πως είναι Μαύρη. Έχει και κενό στα δόντια, όπως η μαμά. Το δέρμα της είναι ανοιχτόχρωμο, αλλά όχι τόσο όσο του μπαμπά. Μοιάζει σαν να κάθισε πολύ στον ήλιο και να μαύρισε. Όμως η μαμά λέει πως οι Μαύροι δεν παίρνουν χρώμα στον ήλιο. Πως έχουμε ήδη χρώμα εμείς. Και η μαμά 'ε νοιαζότανε που ο κόσμος δε μας λογαριάζει για παιδιά της. Δε νοιαζότανε. Μας κουβάλησε όλα στην κοιλιά της και ανήκουσε σ' εκείνη και οφείλουμε να την αγαπάμε πάρα πολύ.

Μες στο κατάστημα κάνει κρύο. Όταν η μαμά σπρώχνει το καρότσι στον διάδρομο, η λευκή κυρία μάς χαιρετά. Η μαμά χαιρετά κι εκείνη, και η κυρία και το καρότσι της έρχονται προς το μέρος μας. Είναι γριά σαν τη γιαγιά μου κι έχει ροζ μπλούζα και τζιν φούστα. Τα καφετιά της παπούτσια είναι άσχημα. Δε μου αρέσουν αυτά τα παπούτσια.

Η λευκή κυρία λέει: «Είσαι πολύ καλή με τα παιδιά».

Η μαμά λέει: «Σας ευχαριστώ, κυρία. Κάνω ό,τι μπορώ με αυτές τις δύο. Στο σπίτι έχω κι άλλη μία».

«Πόσο καιρό κάνεις αυτή τη δουλειά;»

«Ορίστε;»

Η κυρία αγγίζει τον ώμο της Λύντια.

«Τούτο εδώ σύντομα δε θα χρειάζεται νταντά, και η κόρη μου έχει ένα αγοράκι που θα σε λατρέψει. Να σου δώσω τον αριθμό της. Θα σε πληρώνει καλά». Η λευκή κυρία βάζει το χέρι στην τσάντα της και βγάζει ένα μολύβι. Ξαναχώνει το χέρι της και βγάζει ένα τσαλακωμένο χαρτί, και η μαμά σμίγει τα φρύδια, μετά όμως χαμογελά. Λέει πως η Λύντια είναι κόρη της. Πως έχουν τα ίδια δόντια, όμως η Λύντια του χρόνου θα βάλει σιδεράκια.

«Θα αστειεύεσαι, κοπέλα μου!» Η λευκή κυρία κουνά το δάχτυλο

κοντά στο πρόσωπο της μαμάς μου, κι εγώ λέω: «Ωωω», διότι 'εν πρέπει ποτέ να πλησιάζεις το χέρι σου στο πρόσωπο κάποιου. Δεν.

Η μαμά κάνει ένα βήμα πίσω. Εξακολουθεί να χαμογελά.

«Στον λόγο της τιμής μου, αλήθεια λέω. Κόρη μου είναι, δεν ξέρω εγώ; Δεκαεφτά ώρες μου πήρε να τη γεννήσω».

Η κυρία δείχνει με το δάχτυλό της την αδελφή μου.

«Μου λες ότι τούτο το παιδί εδώ πέρα είναι έγχρωμο;»

Μετά η Λύντια αρχίζει να τραγουδά το αγαπημένο μας τραγούδι που λέει πως είναι περήφανη που είναι Μαύρη.⁵ Εγώ ξεκινώ να χορεύω, κουνώντας τον ποπό μου. Η μαμά προσπαθεί να με αρπάξει από το χέρι, αλλά εγώ κρύβομαι πίσω από τη Λύντια. Η λευκή κυρία γίνεται ροζ. Μετά σπρώχνει το καρότσι της μακριά από εμάς.

Η Λύντια λέει: «Είμαι Μαύρη».

Η μαμά λέει: «Για νέο μάς το λες; Και σε ποιον μιλάς; Θεες να γίνουμε νούμερο μπροστά στον κόσμο!».

Η μαμά απομακρύνεται, και η Λύντια σπρώχνει το καρότσι και βάζει τα πράγματα πίσω στα ράφια. Το μπείκον και τα δημητριακά και το μαλακό αφράτο ψωμί. Στο ταμείο, μου αγοράζει μια καραμέλα και λέει πως θα την κρύψει για να μην τη δει η μαμά, όμως στο πάρκινγκ το στέισον βάγκον έχει εξαφανιστεί.

Η Λύντια με κρατά από το χέρι και περιμένουμε τη μαμά. Περιμένουμε ώρα πολλή και μετά η Λύντια λέει να πάμε μια βόλτα. Τα πόδια μου αρχίζουν να πονούν και η Λύντια γονατίζει και μου λέει να σκαρφαλώσω στην πλάτη της. Αρχίζει πάλι να περπατά. Μπροστά μας ένα σπίτι, και νομίζω πως αυτό το μέρος το θυμάμαι. Τα κόκκινα λουλούδια. Το πουλί στο δέντρο κάνει: κου κου, κου κου. Κατεβαίνω από την πλάτη της Λύντια, μα προτού χτυπήσουμε, ο θείος Ρουτ ανοίγει την πόρτα.

«Προτού πεις κάτι, νεαρή μου, εγώ είμαι γέρος άνθρωπος, κι εμένα μη με μπλέκετε με αυτά. Υποτίθεται πως κάνω εδώ τις καλοκαιρινές μου διακοπές, οπότε δεν πρόκειται να ανακατευτώ. Το ίδιο είπα και στη μάνα σου όταν μου τηλεφώνησε και με ξύπνησε από τον υπέροχο ύπνο μου. Περάστε τώρα».

Τον ακολουθούμε στο σαλόνι και μπαίνουμε στην κουζίνα. Η Λύντια κάθεται σε μια καρέκλα και με τραβά να κάτσω στα πόδια της. Ακουμπά το πιγούνι της στην κορυφή του κεφαλιού μου, όμως τα πόδια της είναι κοκαλιάρικα. Τα κόκαλά της μου πονάνε τον ποπό.

Η θείος Ρουτ παίρνει το τηλέφωνο από τον τοίχο. «Εμπρός; Δεσποινίς Ρόουζ, έχω τις εγγόνες σου». Περιμένει και ακούγονται τσιρίδες.

«Ακόμα θυμωμένη είναι; Και τούτη εδώ πέρα έχει γίνει έξαλλη. Τι περίμενε δηλαδή η Μέυμπελ Λι; Τα παιδιά δεν έχουν γνώση. Τι νόμιζε, πως θα κάθονταν να περιμένουν στο μαγαζί για να κάνει τον κύκλο; Πού το είχε το μυαλό της; Αν ήμασταν στην Ατλάντα, ποιος ξέρει πού θα είχαν καταλήξει τώρα!»

Κι άλλες τσιρίδες, κι αυτός κάνει μια γκριμάτσα. «Εντάξει, Δεσποινίς Ρόουζ. Σύμφωνα. Εντάξει. Μια χαρά». Κλείνει το τηλέφωνο και λέει πως η γιαγιά μας είπε να περάσουμε τη νύχτα στον ξενώνα του.

Η Λύντια λέει: «Καλή φάση».

Εγώ λέω: «Ναι, ωραία θα 'ναι».

«Πρώτα όμως, νεαρές μου, πάμε μια βόλτα από το Cluck-Cluck Hut. Να πάρουμε κάνα κοτόπουλο και φωμάκια και τηγανητές πατάτες. Και τώρα που το σκέφτομαι, να περάσουμε και από το Pig Pen για παγωτό. Έχω μια τάρτα στο ψυγείο και θα κάνουμε κανονικό τσιμπούσι. Εξουσία στον λαό!»

Σηκώνει τη γροθιά του.

Εγώ λέω: «Γιούπι!».

Προτού έρθει η ώρα για ύπνο, η Λύντια ζητά από τον θείο Ρουτ άλλο ένα σεντόνι για να βάλει αποκάτω μου. Φοβάμαι μήπως του πει αυτό που της είπα για τη μακρομαλλούσα γυναίκα, μα η Λύντια 'ε λέει τίποτα. Δε λέει. Εκείνη τη νύχτα, η μακρομαλλούσα γυναίκα έρχεται στο όνειρό μου, αλλά απλώς κάθεται μαζί μου χωρίς να μιλά. Το πρωί δεν υπάρχει κίτρινος λεκές. Η Λύντια μου λέει πως αυτό ήταν. Δύο μέρες συνεχόμενες δίχως να βρέξω το κρεβάτι. Ποιο χοριτσάκι μεγάλωσε;

Και λέω: «Εγώ μεγάλωσα!».

«Κόλλα το, μεγάλο κορίτσι!» Χτυπώ το χέρι της δυνατά κι εκείνη γυρίζει την παλάμη της ανάποδα. «Και τώρα από τη Μαύρη πλευρά!»

Για πρωινό ο θείος Ρουτ μάς φτιάχνει ομελέτα με τυρί και τηγανίτες με βούτυρο κι αποπάνω σιρόπι. Ξέρει, λέει, πώς να κάνει τα πεινασμένα παιδιά να χορτάσουν. Μην τα φάμε όλα, να του αφήσουμε και τίποτα.

Έπειτα πηγαίνουμε, και πηγαίνουμε, όλο πηγαίνουμε, μες στο

μακρύ του αυτοκίνητο, προς την εξοχή. Μπροστά από το σπίτι, κατεβαίνουμε όλοι από το αμάξι, όμως ο θείος Ρουτ μού λέει να μείνω μαζί του. Να αφήσω την αδελφή μου να πάει πρώτη. Η σήτα της πόρτας ανοίγει και η μαμά βγαίνει στη βεράντα και κατεβαίνει τα σκαλιά. Η αδελφή μου τρέχει προς το μέρος της. Κλαίει, και η μαμά την αγκαλιάζει και τη λικνίζει πέρα δώθε.

Η Λύντια λέει: «Συγγνώμη».

Η μαμά λέει: «Δεν πειράζει, αγάπη μου. Δεν πειράζει».

Είμαι ήδη εννιά, γιατί τα γενέθλιά μου ήταν πριν από μια βδομάδα. Ψάχνω τη Λύντια για να περπατήσει μαζί μου ως τη ρεματιά. Είναι Παρασκευή απόγευμα. Η μαμά του Μπέμπειϋ Τζέιμς ήρθε και τον μάζεψε, αυτόν και τον Μπούκι Κρόφορντ, κι εγώ βαριέμαι. Αν έρθει μαζί μου στη ρεματιά η μεγάλη μου αδελφή, θα σπάσει κομμάτια ζαχαροκάλαμου και θα μου τα δώσει να τα πιπιλίσω ώσπου να ρουφήξω όλο τον χυμό. Όταν όμως φωνάζω το όνομά της, η Λύντια δεν απαντά.

Τρέχω στην Κόκο στα σκαλιά της εισόδου. «Έλα! Πάμε στη ρεματιά! Πάμε!»

«Σαν πολύ ζωηρή δε μας βγήκες εσύ; Για ηρέμησε λίγο».

Η Κόκο γκρινιάζει σαν γριά, μοιάζει κιόλας με γριά. Τα μαλλιά της είναι πλεγμένα και τυλιγμένα σε δυο κότσους. Ανεβαίνει τα σκαλιά και φωνάζει από τη σήτα, ρωτά αν μπορούμε να πάμε μέχρι τη ρεματιά.

Μια φωνή απαντά. «Θα πάρεις και την μπέμπα;»

«Ναι, μαμά. Εγώ θα την έχω».

«Εντάξει τότε. Να προσέχετε».

Η Κόκο παίρνει ένα μακρύ ξύλο από τον σωρό στο πλάι του σπιτιού. Στον δρόμο για τη ρεματιά έχει βατομουριές, και το ξύλο θα μας προστατέψει από τα φίδια. Μετά αποφασίζει από πού να πάμε. Μπορούμε να πάμε βόρεια, όμως τότε θα πέσουμε πάνω στη σόγια που φύτεψε ο θείος Νόρμαν. Έπειτα, υπάρχει και το δάσος με τα δέντρα και τις σκιές, όπως στα παραμύθια. Αυτό με τρομάζει, έτσι παίρνουμε τον μακρύ δρόμο, περπατάμε ανατολικά ανάμεσα στις ροδακινιές, ώσπου φτάνουμε σε έναν χωματόδρομο.

Τώρα, πάλι πρέπει να διαλέξουμε. Αν πάμε από τη μια μεριά, θα βγούμε στον αυτοκινητόδρομο, αυτό όμως απαγορεύεται. Αν πάμε από την άλλη, θα περάσουμε το καμένο υποστατικό και το

παλιό παντοπωλείο. Αυτός ο δρόμος βγάζει στο Ρεντ Μάουντ, στην εκκλησία της οικογένειάς μας. Άρα πρέπει πάλι να στρίψουμε δυτικά: προς τα εκεί είναι η ρεματιά. Εκεί, βλέπουμε ένα ανοιχτό πράσινο αγροτικό παρκαρισμένο στο γρασίδι, και τη Λύντια σε μια κουβέρτα στο χώμα. Τα μακριά της μαλλιά είναι λυμένα. Έχει βγάλει την μπλούζα και το σουτιέν της, και μπορώ να δω τα στήθη της. Από πάνω της στέκεται ένας άντρας. Ένας μεγάλος. Ο Τόνυ Κρόφορντ, ο ξάδελφος του Μπούκι. Ο Τόνυ πάει στη δική μας εκκλησία, και είναι γυμνός, και χαϊδεύει το μακρύ, θεόμακρο πουλί του.

Η Κόκο κλείνει με την παλάμη της το στόμα μου και με σέρνει από το χέρι πίσω στον κεντρικό δρόμο. Αρχίζει να τρέχει, κι εγώ προσπαθώ να μη μείνω πίσω. Πιο σιγά, την ικετεύω. Τα πόδια μου κουράστηκαν. Δε σταματά πριν φτάσει στο υποστατικό. Ανασαινώ γρήγορα, τα χέρια στα γόνατα.

«Κόκο, γιατί ήταν γυμνή η Λύντια; Και αυτός ο άντρας, ο Τόνυ;»
Αναστενάζει και μένει για λίγο σιωπηλή.

«Ξέρεις κάτι; Επειδή ζεσταινόταν, εντάξει; Κάνει πολλή ζέστη σήμερα... και... και... γι' αυτό είχε βγάλει την μπλούζα της. Και... και... αυτός ο άντρας... κάνανε διαγωνισμό με τη Λύντια. Ένα παιχνίδι ήταν, εντάξει; Ένα παιχνίδι για να δουν ποιος θα κατοικήσει πιο μακριά. Και... και... τα αγόρια κατουράνε όρθια αντί να κάθονται. Με το πέος τους. Πέος ήταν αυτό που είδες».

«Ξέρω τι ήταν. Έχω ξαναδεί πουλί, πολλές φορές. Έχω δει το πουλί του παππού στην μπανιέρα. Με έβαλε να το πιάσω και σηκώθηκε σαν του Τόνυ».

Μου χώνει μια στον ώμο.

«Σταμάτα, Κόκο! Έχεις και βαρύ χέρι!»

«Να μην ξαναπείς τέτοια πράγματα για τον παππού. Τ' ακούς; Ποτέ, σε κανέναν. Θα στενοχωρήσεις τη μαμά πολύ, πάρα πολύ. Θα κλαίει συνέχεια και δε θα σταματά. Θεσ να κλαίει και να μην μπορεί να σταματήσει; Υπόσχεται να μην το πεις; Τ' ορκίζεσαι;»

Το σκέφτομαι για λίγο. Μου αρέσει να σκέφτομαι πλέον. Δε μου αρέσει οι άλλοι να μου λένε τι να κάνω.

«Και η Λύντια; Θα στενοχωρηθεί κι εκείνη;»

«Στα σίγουρα». Η Κόκο προτείνει το μικρό της δαχτυλάκι κι εγώ γαντζώνω το δικό μου στο δικό της και ορκίζομαι πως ποτέ δε θα πω κουβέντα. Στον δρόμο για το σπίτι, αρχίζει να μονολογεί.

Κάνει πάλι σαν γριά, μουρμουρίζει βρισιές. Χαίρεται, λέει, που πέθανε ο παππούς. Χαίρεται, δε λες τίποτα, που ψόφησε ο σκατοκαριόλης. Ο σιχαμερός μαλάκας.

Η Λύντια δεν εμφανίζεται στο δείπνο, και η μαμά διασχίζει το σπίτι, βγαίνει από την πόρτα και πάει στο χωράφι που η Δεσποινίς Ρόουζ ονομάζει μπροστινή αυλή. Η μαμά φωνάζει το όνομα της αδελφής μου. Ρωτά την Κόκο κι εμένα αν ξέρουμε πού πήγε η αδελφή μας. Όχι, μαμά, λέμε, έπειτα όμως πέφτει το σκοτάδι. Στην εξοχή, δεν υπάρχουν φώτα στον δρόμο, μόνο χρυσόμυγες. Αρχίζει να παίρνει τηλέφωνο τον έναν και τον άλλον, και ο θείος Ρουτ, ο θείος Νόρμαν και η θεία Πολίν έρχονται στο σπίτι. Η θεία Πολίν κάθεται με τη μαμά μου στο πλαστικό κάλυμμα του καναπέ και διαβάζει δυνατά τη Βίβλο, λέει πως ο Κύριος είναι ο ποιμένας της και πως τίποτα δε θα στερηθεί,⁶ δε θα ξεπέσει, μα η μαμά μου εξακολουθεί να είναι ταραγμένη.

Έπειτα με φωνάζει και γονατίζει μπροστά μου. Ρωτά ξανά, μήπως είδα τη Λύντια;

«Πες μου, μπέμπα» λέει η μαμά. «Μη φοβάσαι. Δε θα σου θυμώσω».

Όταν αρχίζει και κλαίει, της λέω τι είδα στη ρεματιά, αλλά δεν της λέω για τον παππού, έτσι μπορεί και να μην έσπασα τον όρκο μου. Η Κόκο θυμώνει μαζί μου. Το νιώθω. Με αγριοκοιτά.

Η μαμά μου λέει τι καλό κορίτσι που είμαι, έπειτα τηλεφωνεί στον σερίφη, παρόλο που η γιαγιά μου την παρακαλά να μην το κάνει. Ένας Θεός ξέρει τι θα κάνει η αστυνομία σε έναν έγχρωμο άμα τον πιάσουν, μα η μαμά δε σηκώνει κουβέντα. Τηλεφωνεί ούτως ή άλλως, όμως ο σερίφης τής λέει πως πρέπει να τηλεφωνήσει ξανά την επόμενη μέρα. Πως δεν μπορεί να κάνει τίποτε αν δεν περάσει ένα εικοσιτετράωρο που να λείπει η Λύντια.

Ο θείος Ρουτ αρχίζει να τηλεφωνεί σε Μαύρους στην πόλη, ρωτώντας τους για την αδελφή μου. Τους λέει πως είναι πολύ ανοιχτόχρωμη με μακριά μαλλιά πλεξούδες που της φτάνουν έως τη μέση. Είναι και ψηλή, αλλά δεν έχει γεμίσει ακόμα, οπότε δείχνει στην ηλικία της, δεκαπέντε στα δεκάξι. Ρωτά κιόλας, μήπως την είδαν με τον Τόνυ Κρόφορντ;

Στο πρωινό δεν πεινώ, ούτε κι η Κόκο. Καθόμαστε στα μπροστινά σκαλιά της βεράντας κι έτσι βλέπουμε τη Λύντια στη θέση του συνοδηγού στο φορτηγό του Τόνυ. Η Λύντια ανοίγει την πόρτα,

αλλά ο Τόνυ πρέπει κάτι να της είπε, γιατί σταματά και τον φιλά στο στόμα. Αυτό βλέπει η μαμά όταν βγαίνει έξω από το σπίτι, πριν φύγει ο Τόνυ. Φωνάζει από τη βεράντα τη Λύντια. Της λέει, το καλό που σου θέλω, μην κάνεις βήμα. Η μεγάλη μου αδελφή στέκεται όρθια, τρέμει, κι η μαμά τρέχει στο χωράφι, ανάμεσα στις ροδοκινιές. Επιστρέφει με ένα κλαδί, και η Λύντια αρχίζει να ουρλιάζει.

Η σήτα βροντά και η γιαγιά μου βγαίνει στη βεράντα.

«Μια στιγμή, Μπελ. Άσε το παιδί να σου εξηγήσει».

«Τι να εξηγήσει; Αυτός ο αράπης τη φίλησε!»

Η σήτα κοπανά ξανά. Αυτή τη φορά είναι ο θείος Ρουτ.

«Μέυμπελ Λι. Μην το κάνεις αυτό, καλή μου. Μη, σε παρακαλώ. Δε φέρεσαι έτσι εσύ».

Μα η μαμά αρχίζει να μαδάει τα φύλλα από τη βέργα και η μεγάλη μου αδελφή ουρλιάζει ακόμη πιο δυνατά.

«Φώναζε όσο θες! Εμπρός! Το ξύλο όμως θα το φας. Και ξέρεις γιατί; Θα τις φας γιατί με κατατρόμαξες. Έφαχνα να βρω πού είσαι και δεν ήξερα αν ήσουν ζωντανή ή πεθαμένη! Το δικό μου παιδί, δεκαπέντε χρονών...» Η μαμά κραδαίνει τη βέργα προς το μέρος της αδελφής μου. Δάκρυα κυλούν από τα μάτια της, αλλά δεν τα σκουπίζει. «... Και η γιαγιά σου δεν ήθελε ούτε την αστυνομία να καλέσω! Είπε, αν το κάνω, ο Τόνυ Κρόφορντ θα καταλήξει νεκρός, πως έτσι κάνουν με τους Μαύρους στην πόλη αυτή. Όμως εγώ τη λεφώνησα στον σερίφη ούτως ή άλλως, και μου είπε πως τα ξεπεταγμένα κορίτσια συνέχεια το σκάνε. Έτσι σε αποκάλεσε! Ξεπεταγμένη! Ούτε που νοιάστηκε για σένα, διότι ήσουν η κόρη κάποιου Μαύρου. Έτσι άρχισα να προσεύχομαι. Μόνο αυτό μπορούσα να κάνω, Λύντια. Να προσεύχομαι αυτός ο αράπης να μη σκοτώσει το παιδί μου. Να γυρίσει το παιδί μου πίσω στο σπίτι».

Στέκομαι μπροστά στη βεράντα και κλαίω, και η Κόκο είναι στο σκαλί από πίσω μου. Αγκαλιάζει τους ώμους μου. Η μαμά πετά χάμω το κλαδί ροδοκινιάς, σωριάζεται στο έδαφος. Αρχίζει να βγάξει κραυγές όπως στην εκκλησία. Να κουνά τα χέρια της σε έκσταση όπως όταν έρχεται το Άγιο Πνεύμα, μόνο που η μαμά δεν ακούγεται χαρούμενη. Δεν ακούγεται ευλογημένη από τον Θεό, και ο θείος Ρουτ κατεβαίνει τρέχοντας τα σκαλιά και την τραβά στην αγκαλιά του. Της λέει, μην κλαις, σε παρακαλώ, μην κλαις, καλή μου, και η Λύντια δεν κουνά ρούπι από το σημείο όπου στέκεται στην αυλή. Και η αδελφή μου εξακολουθεί να ουρλιάζει.

Στην εκκλησία την Κυριακή κάθομαι ανάμεσα στην Κόκο και τη γιαγιά μου. Από την άλλη μεριά είναι ο θείος Νόρμαν. Δεν είναι κανείς άλλος εκεί από την οικογένειά μας. Δεν πολυμιλάμε από τότε που επέστρεψε η αδελφή μου. Ένιωθα άσχημα το πρωί, έτσι φόρεσα ένα φόρεμα που μου έφτιαξε η Λύντια. Στριφογυρνούσα με το φόρεμά μου για να την κάνω να χαμογελάσει, μα αυτή δεν έβγαλε άχνα κι ελπίζω να μη μου θύμωσε που την κάρφωσα.

Πριν τη λειτουργία, λέμε με τον κύριο Τζ. Γ. ένα τραγούδι. Είναι ο αρχιδιάκονος, και λέει αυτός έναν στίχο κι έπειτα εμείς τον επαναλαμβάνουμε. Όμως ο Τζ. Γ. έχει πολύ κακή φωνή, και παρόλο που είμαι στενοχωρημένη για την αδελφή μου, θέλω να γελάσω. Κρύβω το στόμα μου γιατί δε θέλω να μπλέξω.

Ο αιδεσιμότατος Μπίτζλυ σηκώνεται από την καρέκλα του. Πλησιάζει το αναλόγιο και φυλλομετρά τη Βίβλο.

«Το κείμενο που διάλεξα σήμερα είναι από τη Γένεση, κεφάλαιο τέσσερα, στίχοι ένα έως δεκατρία. Το βρήκατε όλοι;»

Έχω τη δική μου Βίβλο, είναι ντυμένη με λευκή δερματίνη. Η γιαγιά μου μου την έδωσε για τα γενέθλιά μου, και μπορώ και βρίσκω τις σελίδες γιατί ξέρω να διαβάζω πολύ καλά. Είμαι περήφανη για τον εαυτό μου, ακουμπώ τη Βίβλο στην ποδιά μου και παριστάνω τη μεγάλη. Κάνω αέρα με μια χαρτονένια βεντάλια που πάνω έχει τον ξανθό Χριστό και τους αμνούς.

Ο αιδεσιμότατος Μπίτζλυ μάς διαβάζει την ιστορία του Κάιν και του Άβελ. Διαβάζει για τον Αδάμ που γνώρισε τη σύζυγό του κι εκείνη μετά έπιασε παιδί, και όταν ο Κάιν και ο Άβελ μεγάλωσαν, ο Κάιν σκότωσε τον αδελφό του.

«Δολοφόνος δεν είναι ο Κάιν; Δεν υπάρχει αμφιβολία για αυτό. Ένας άθλιος, διαβολικός εγκληματίας είναι! Σκότωσε τον ίδιο του τον αδελφό επειδή ζήλευε. Δεν είχε αρκετή πίστη για να πει, εντάξει, ο Θεός δε με έκρινε άξιο να με παινέσει. Και θύμωσε, αλλά δε σκέφτηκε ότι ίσως να έπρεπε να προσευχηθεί και να ρωτήσει: “Κύριε, τι θες από μένα; Ξέχνα τον αδελφό μου. Τι μπορώ να κάνω εγώ; Πώς μπορώ να κερδίσω την εύνοια που δείχνεις στον Άβελ; Κάνω κάτι λάθος; Βοήθησέ με, Κύριε. Δώσε μου έστω ένα μικρό σημάδι”. Μα, βλέπετε, ο Κάιν δεν έκανε τίποτα τέτοιο. Όχι, έπρεπε να πράξει σαν ανόητος και να πάει να σκοτώσει τον αδελφό του, και μετά έλαβε την τιμωρία του.

»Πολλοί από εσάς που κάθεστε εδώ μέσα έχετε περάσει δύ-

σκολα. Αγωνίζεστε. Πρέπει να πληρώσετε λογαριασμούς και δεν έχετε χρήματα. Κάποιοι είστε παιδιά, που βγήκαν έξω στον κόσμο κι ερωτευθήκαν και απογοήτευσαν τους δικούς τους. Κάποιοι από εσάς μεγαλώνετε εγγόνια που σας άφησαν αυτά τα παιδιά. Ονόματα δε λέω. Ονόματα δε χρειάζονται. Σας λέω απλώς πως ξέρω τι τραβάτε. Αυτή είναι η δουλειά του πάστορα, αλλά δεν είμαι μόνο πάστοράς σας. Είμαι και ο εν Χριστώ αδελφός σας...»

Η πόρτα της εκκλησίας ανοίγει τρίζοντας. Ο Τόνυ Κρόφορντ και η μαμά του προχωρούν στον κεντρικό διάδρομο. Όταν με προσπερνούν, βλέπω το μούτρο του πρησμένο, κόκκινο και μπλαβί. Το ένα μάτι του έχει κλείσει, και ο Τόνυ περπατά σαν να είναι ψόφιος στην κούραση. Όλοι στην εκκλησία αρχίζουν να ψιθυρίζουν, όμως ο αιδεσιμότατος Μπίτζλυ μάς λέει, Αμήν, ας προσευχηθούμε.

Είμαι δεκατρία στα δεκατέσσερα κι είναι πρωί του Ιούνη. Η μαμά κι εγώ ξυπνήσαμε αξημέρωτα, να ετοιμαστούμε για το ταξίδι στην Τσικασίττα. Μέχρι να φτιάξει πρωινό, ο ήλιος έχει ξεμυτίσει στον ουρανό. Έρχεται ο πατέρας μου, επιστρέφει από τη νυχτερινή βάρδια στα επειγόντα. Όμως οι αδελφές μου δεν είναι εκεί στην κουζίνα όταν η μαμά ετοιμάζει τα πιάτα για τον μπαμπά και για μένα. Κυλός, αυγά και λουκάνικα με ψωμί. Όχι καφές για μένα· είμαι ακόμη πολύ μικρή.

Δίνει εντολές στον μπαμπά. Να μην ξεχάσει, έχει τάπερ στην κατάφυξη με οδηγίες στα καπάκια. Πρέπει να τα ξεπαγώσει και μετά να ρίξει το φαί σε ένα ταψί πριν το βάλει στον φούρνο, γιατί αλλιώς το πλαστικό θα καεί και θα σκυλοβρομίσει.

Χτυπά τους μηρούς του. Όταν εκείνη κάθεται στην ποδιά του, τη φιλά στο μάγουλο.

«Το ξέρεις, γυναίκα, πως δεν είμαι παιδί».

«Δε θέλω να πεινάσεις».

«Ούτως ή άλλως πρέπει να αδυνατίσω. Δε θα γίνει και τίποτε αν χάσω μερικά γεύματα».

«Να μην τρως έξω όμως κάθε μέρα. Αυτό δεν είναι υγιεινό. Στο φυγείο έχει τάπερ γεμάτα με λαχανικά».

«Μια χαρά θα είμαι. Απλώς θα μου λείψεις, γυναίκα».

«Πόσο θα σου λείψω; Πες μου».

Πιάνουν το κουβεντολόι, εγώ όμως θέλω να μου δώσουν σημασία. «Θα σου λείψω κι εγώ;»

«Τι ερώτηση είναι αυτή;» ρωτά ο μπαμπάς. «Είσαι το ακριβό μου το κοριτσάκι! Φυσικά και θα μου λείψεις. Ποιος θα με νικά στο σκάκι όσο θα λείπεις;»

«Όλοι μπορούν να σε νικήσουν. Αφού δεν ξέρεις να παίζεις».

Η μαμά γελά κι εκείνος της λέει πως είμαι σίγουρα δική της κόρη, διότι τον πουλώ και τον αγοράζω για πλάκα. Τον χτυπά ελαφρά στους ώμους κι εκείνος τη φιλά, αυτή τη φορά στο στόμα. Αρχίζουν ξανά να μη μου δίνουν σημασία, μιλούν χαμηλόφωνα όπως όταν είναι μόνο οι δυο τους.

Αυτό το καλοκαίρι είναι διαφορετικό. Όταν ξεκινάμε το ταξίδι για τον Νότο, μόνο η μαμά κι εγώ είμαστε στο αμάξι. Η Λύντια είναι ήδη κάτω. Θα πάει πρώτο έτος στο Κολέγιο Ρούτλετζ, θα σπουδάσει κοινωνική λειτουργός, κι εγώ ήμουν τόσο μόνη στο Σίτυ⁷ χωρίς εκείνη. Η Λύντια ήταν εκείνη που με ξυπνούσε το πρωί, μου έδινε σβουριχτά φιλιά στο πρόσωπο. Εκείνη χάρηκε για μένα όταν το κρεβάτι μου ήταν στεγνό, τη χρονιά αφότου σταμάτησε να έρχεται στα όνειρά μου η μακρομαλλούσα γυναίκα. Η Λύντια τσακωνόταν μαζί μου για τα ρούχα που διάλεγα. Εκείνη μου έλεγε πως φοράω όλο τζιν, κι όταν παραπονιόμουν πως κι ο ξάδελφός μας ο Μάλκολμ όλο τζιν φορούσε, εκείνη μου έλεγε, αυτό ήταν αλήθεια, όμως ο Μάλκολμ δεν ήταν τόσο όμορφος όσο εγώ. Είναι η καλύτερή μου φίλη, όμως λείπει συνέχεια πια, εκτός από τα καλοκαίρια.

Και η Κόκο έχει φύγει από την πόλη. Είναι στο τρίτο έτος στο Γέιλ. Έγινε δεκτή πιο νωρίς, και τώρα είναι στο προπαρασκευαστικό για την ιατρική. Πήρε τηλέφωνο πριν μια βδομάδα και είπε στη μαμά πως θα έπαιρνε το λεωφορείο για την Τσικασίττα. Ναι, το ξέρει, είναι τρεις μέρες ταξίδι, όμως ήθελε να δει την εξοχή. Και να μην ανησυχεί για το εισιτήριο. Είχε ήδη κάνει οικονομίες από το κομπόδεμα που έχει για έκτακτες ανάγκες.

Παράξενο το ταξίδι με το στέισον βάγκον. Δε στριμώχνομαι ανάμεσα στη Λύντια και στη μητέρα μου. Δε χτυπώ τα χέρια της Κόκο επειδή τα απλώνει από το πίσω κάθισμα και μου τραβά τις κοτσίδες, κι όταν μπαίνουμε στον ιδιωτικό δρόμο στο αγρόκτημα, η Αγαπητή Περλ δεν περιμένει στη βεράντα. Έχει γεράσει. Δεν της αρέσει πια να κάθεται έξω στη ζέστη. Κι ωστόσο ξαφνιαζομαι που δεν τη βλέπω να ανεμίζει τη βεντάλια που έχει για την εκκλησία, και αντ' αυτού στη βεράντα βλέπω τις αδελφές μου να περιμένουν τη μαμά κι εμένα. Και τότε ο θείος Ρουτ σηκώνεται από την καρέ-

κλα του, με ζωηρό βήμα· δεν κατεβαίνει πηδηχτά τα σκαλιά, όπως παλιότερα. Βραδυπορεί, κι όταν φιλά το μάγουλό μου παρατηρώ πως έχουμε το ίδιο μπόι.

Ούτε οι φίλοι μου έρχονται πια αποδώ. Πέρυσι το καλοκαίρι ξεκίνησα να έχω περίοδο και η μαμά μου είπε πως σε λίγο θα γινόμεουν σωστή δεσποινίδα. Δεν μπορούσα να γυρνώ αποδώ κι αποκεί με αλητάμπουρες φιγουρατζήδες. Η μαμά λέει πως ο Μπέυμπεϋ Τζέιμς και ο Μπούκι Κρόφορντ είναι έναν χρόνο μεγαλύτεροί μου και πως τα αγόρια σε αυτή την ηλικία θέλουν να κάνουν πονηριές, όμως με τη δική της κόρη, αυτά κομμένα.

Μέρα μπαίνει, μέρα βγαίνει, που λένε κι οι παλιοί, και οι ώρες περνούν σιωπηλά. Φορώ καπέλο με γείσο καθώς ξεχορταριάζουμε τον κήπο. Οι αδελφές μου δε μιλούν. Η Κόκο έχει εντυπωσιαστεί με το χώμα, το τρίβει ανάμεσα στα δάχτυλά της, και η Λύντια δεν μπορεί να συγκεντρωθεί στο ξεχορτάρισμα. Ισιώνει τον κορμό της και ακουμπά το χέρι της στο μέτωπο, κάνοντας αντήλιο. Σαν να γυρεύει κάτι πέρα μακριά.

Η μαμά όμως είναι τόσο χαρούμενη. Δεν την έχω ξαναδεί τόσο χαρούμενη, και κάθε μέρα παίρνει το στέισον βάγκον και κάνει επισκέψεις. Τα νέα που φέρνει πίσω δεν είναι και τόσο συναρπαστικά. Κάποια γέννησε. Κάποιος άλλος φτιάχνει ξενώνα στο γκαράζ. Ή, σε κάποια άλλη οικογένεια, κάποιος φύτεψε λουλούδια γύρω από τους τσιμεντόλιθους που στηρίζουν το τροχόσπιτό της. Ένα βράδυ, τα μάτια της λάμπουν σαν να έζησε μια περιπέτεια. Σαν να ήπιε γουλιά γουλιά ένα ποτήρι γεμάτο μαγεία.

Κάθομαι στη βεράντα με τα χέρια άπραγα. Δεν ξέρω πώς να ράβω μαζί υφάσματα για να φτιάξω στρωσίδια. Οι βελονιές μου είναι πολύ αραιές, λέει η γιαγιά μου, οπότε πρέπει απλώς να κάθομαι μαζί τους. Να απολαύσω την παρέα, εγώ όμως κάνω μούτρα. Οι αδελφές μου πήγαν στην Αμερικάνικη Λεγεώνα, μα εγώ απαγορεύεται να πάω. Είμαι πολύ μικρή, λένε. Δε θα με άφηναν καν να μπω μέσα, πόσο μάλλον να πάρω ποτό.

Η μαμά είναι πολύ καλή στο ράψιμο, όμως τα κομμάτια ύφασμα κάθονται στην ποδιά της και δε ράβει. Λικνίζεται στην καρέκλα της, χαμογελά, και η Δεσποινίς Ρόουζ ρωτά, μα τι σ' έπιασε; Πήρες πίσω τίποτα δανεικά;

«Όχι, κυρία, απλώς είμαι χαρούμενη! Έχω τρεις κόρες και όλες έχουν στρώσει! Τέρμα η ανησυχία για δαύτες. Μου χάρισαν μερικές

άσπρες τρίχες, όμως, απ' ό,τι φαίνεται, τα πράγματα θα πάνε καλά. Άλλα τέσσερα χρόνια ακόμη και η μπέμπα μου θα ξεμπερδέψει με το λύκειο». Χτυπά τρυφερά το πόδι μου, λες και χρειάζεται να μου θυμίσει πως εγώ είμαι το στερνοπούλι της.

«Κράτα μικρό καλάθι» λέει η θεία Πολίν. «Να θυμάσαι, ο Διάβολος έχει πολλά ποδάρια». Στην εκκλησία της είναι πάστορας.

«Πες ό,τι θες» λέει η μαμά. «Όμως αυτά τα κορίτσια εγώ τα μεγάλωσα. Όχι ο Σατανάς».

Η γιαγιά μου τους λέει να μην τρώγονται. Πως δεν είναι ωραίο να τρώγονται, και η θεία Πολίν λέει, καλά, ντε, μια κουβέντα είπαμε. Απλώνει το χέρι και σφίγγει την παλάμη της γιαγιάς μου. Συγγνώμη, της λέει, όμως μέρες αργότερα η προγιαγιά μου φεύγει από τη ζωή.

Η Αγαπητή Περλ πεθαίνει πολύ πριν την ώρα της. Ήταν ογδόντα εφτά, όμως αυτή η ηλικία είναι πολύ μικρή για την οικογένειά μας. Έπρεπε να ζήσει άλλα δέκα χρόνια, παρόλο που η Αγαπητή Περλ, πράγματι, είχε παραμελήσει τον εαυτό της αφότου έμεινε χήρα. Είχε παχύνει, σταμάτησε να φορά την κάτω μασέλα της, και οι κόρες της έπρεπε να την τσιγκλήσουν για να μπαίνει στην μπανιέρα δυο φορές την εβδομάδα. Ζαχαρώδη διαβήτη πάντως δεν είχε, παρόλο που της άρεσε η κόκα κόλα και οι καραμέλες μέντα. Ο γιατρός της της είχε πει πως από θαύμα διατηρούνταν σχετικά υγιής.

Κανείς δεν κατάλαβε πότε συνέβη. Η Αγαπητή Περλ αποσύρθηκε νωρίς, δεν έμεινε για βραδινό, είπε πως πάει να πλαγιάσει. Το μπαστούνι της χτυπούσε σιγανά καθώς κατευθυνόταν προς την κρεβατοκάμαρά της. Το επόμενο πρωί, ακούσαμε τη Δεσποινίδα Ρόουζ να φωνάζει τη μητέρα της. Όταν η Αγαπητή Περλ δεν ξύπνησε, η γιαγιά μου είπε πως θα παρακοιμήθηκε, πως σίγουρα της άξιζε να ξεκουραστεί λίγο παραπάνω. Πως είχε δουλέψει σκληρά όλη της τη ζωή. Ας την αφήσουμε να χουχουλιάσει κάτω από το μαλακό κουβερλί της. Οι αδελφές μου κι εγώ καθίσαμε στην κουζίνα, όσο η Δεσποινίς Ρόουζ χαρχάλευε αποδώ κι αποκεί, κόβοντας φέτες παστό χοιρινό. Σπάζοντας αυγά και σερβίροντας τη βαριά κρέμα που αγόρασε από το αγρόκτημα πιο κάτω στον δρόμο. Η γιαγιά μου δεν πιστεύει στα ετοιματζίδικα, ό,τι κι αν είναι αυτά. Τα καλοκαίρια, μαγειρεύει δυο λογίων πρωινά: ένα για την ίδια, τη μητέρα μου και την Αγαπητή Περλ, κι ένα άλλο για τις αδελφές

μου κι εμένα. Μετά το πρωινό, η Δεσποινίς Ρόουζ έβαλε το μαγειρεμένο κρέας και τα ψωμάκια στον φούρνο, αλλά πέταξε ό,τι είχε απομείνει από την ομελέτα. Βγήκε έξω στον κήπο με τις αδελφές μου κι εμένα για να ξεβοτανίσει. Όταν επέστρεψε ήταν ώρα για μεσημεριανό, μα η προγιαγιά μου δεν είχε ακόμη σηκωθεί. Όταν η Δεσποινίς Ρόουζ μπήκε μες στο δωμάτιο, αμέσως σχεδόν κατάλαβε τι συνέβαινε, και οι κραυγές της έγιναν δυνατά ουρλιαχτά.

Η γιαγιά μου είναι μια πρόσχαρη, χαμογελαστή γυναίκα που έχει πάντα έναν καλό λόγο να πει σε όποιον το έχει ανάγκη, αφότου όμως βρήκε την Αγαπητή Περλ, τα δάκρυά της δεν έχουν σταματημό. Ανησυχώ πως δε θα της μείνει σταγόνα για σταγόνα άλλο να κλάψει. Της δίνω ποτήρια γεμάτα νερό, τη χτυπώ τρυφερά στον ώμο.

«Σ' ευχαριστώ, μπέμπα» λέει εκείνη, μα συνεχίζει να κλαίει.

Μερικές ώρες αφότου η Αγαπητή Περλ βρέθηκε νεκρή, ο κύριος Κρούνταπ, ο Μαύρος εργολάβος κηδειών της πόλης, παρκάρει τη νεκροφόρα του μπροστά από το σπίτι. Χαιρετά με ύφος σοβαρό την οικογένειά μου και ψιθυρίζει τα συλλυπητήριά του. Μόνο όταν έχει αποχωρήσει με την Αγαπητή Περλ στη νεκροφόρα καταφθάνει και ο θείος Ρουτ. Είπε στη μάνα μου πως δεν ήθελε να δει την αδελφή του να τη βγάζουν από το σπίτι με καλυμμένο το πρόσωπο. Ο θείος Ρουτ φορά ένα ανοιχτογάλαζο κρεπ κοστούμι, η γραβάτα του με τις κόκκινες και μπλε ρίγες δεμένη προσεχτικά στο κέντρο, όμως μοιάζει πολύ θλιμμένος. Κάθεται στις καρέκλες που είναι καλυμμένες με νάιλον στο σαλόνι, με την παλάμη στο πιγούνι του και το βλέμμα καρφωμένο στον τοίχο. Κάθε μία ώρα, η μαμά με στέλνει με ένα γεμάτο πιάτο. Μήπως θες κάτι να τσιμπήσεις; Φάε κάτι για να νιώσεις καλύτερα. Μα ο γέρος γνέφει πως όχι.

Τη μέρα πριν την κηδεία, ρωτώ τη μητέρα μου αν έχουμε χρόνο να πάμε στο Μείκον για να μου αγοράσει ένα φόρεμα. Δεν έχω κάτι κατάλληλο να φορέσω, μόνο τζιν και εξώπλατα φορέματα, η μαμά όμως πάει στο δωμάτιό της. Επιστρέφει με ένα σκούρο μπλε φόρεμα με δαντελένιο γιακά. Έχει και σκούρα χαμηλοτάκουνα παπούτσια, καλσόν και κομπινεζόν, όλα στο νούμερό μου.

«Το είδα όνειρο πως θα πέθαινε η Αγαπητή, και έφερα μαζί αυτά για σένα. Όμως το έβγαλα από το μυαλό μου. Ξέρεις, καμιά φορά βλέπω κάτι στον ύπνο μου και δε βγαίνει ποτέ αληθινό. Ευχόμουν να ήταν έτσι και τούτη τη φορά».

Από τότε που ήμουν μικρή, η μητέρα μου έλεγε πως στην Τσι-κασίττα δεν ήταν σπάνιο πράγμα να πήγαινε στραβά μια Μαύρη κηδεία, το σπάνιο ήταν να μην πήγαινε στραβά. Επίσης δε γίνονταν αποτεφρώσεις. Οι Μαύροι στην Τσικασίττα δεν πιστεύουν σε αυτά: δεν είναι φυσιολογικά πράγματα. Γι' αυτό τον έχουν και τον ασφαλιστή κηδειών. Τον πληρώνεις μια φορά τον μήνα (ή κάθε δυο εβδομάδες, ανάλογα τη συμφωνία), και όσο φτωχός κι αν είσαι, πάντα έχεις αρκετά για μια αξιοπρεπή κηδεία. Αν είσαι υπερβολικά φτωχός για να ασφαλίσεις την κηδεία σου, ο κύριος Κρούνταπ μαζεύει δωρεές για τον εκλιπόντα. Είναι και σφίγγα κιόλας σχετικά με την υπόθεσή σου. Η μαμά λέει πως έχεις λόγο για την κάσα, τα λουλούδια, την πλευρά του Μαύρου νεκροταφείου της πόλης όπου θες να αναπαυθείς, αλλά για τη λίστα των καλεσμένων δε σου πέφτει λόγος. Δεν είναι ωραίο να εμποδίζεις κάποιον να χαιρετήσει τον νεκρό. Τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο πολύπλοκα όταν κάποιος από το σόι σου παραφέρεται.

Πριν την κηδεία, η μαμά μου λέει ένα μυστικό, κάτι που δεν πρέπει ποτέ να μου ξεφύγει: η θεία Πολίν δεν είναι βιολογικό παιδί της Αγαπητής Περλ. Μεγάλωσε το μικρό κορίτσι σαν δικό της παιδί αφότου η Άννι Μέυ, η μάνα της, το εγκατέλειψε. Η Άννι Μέυ είναι σταυραδέλφι της γιαγιάς μου, όμως λείπει τόσο καιρό, που αν δεν είχαν δώσει φωτογραφία της στο παιδί, η θεία Πολίν δε θα μπορούσε καν να αναγνωρίσει τη γυναίκα αυτή αν την έβλεπε στον δρόμο. Η φωτογραφία και μερικές σκόρπιες ιστορίες είναι ό,τι απέμεινε από την Άννι Μέυ: το αγαπημένο της χρώμα (το μπλε). Ότι έπαιζε τρομπέτα σαν τους αγγέλους του Θεού. Ότι δεν άντεχε να φορά φορέματα.

Η γιαγιά μου δε μας είχε αφήσει ποτέ να καταλάβουμε πως η θεία Πολίν ήταν υιοθετημένη, και οι δυο τους ήταν πολύ δεμένες. Έτσι, δεν είχε καμία λογική όταν η γιαγιά μου έκανε σκηνή στο γραφείο κηδειών του κυρίου Κρούνταπ ουρλιάζοντας πως ήθελε λευκό φέρετρο αντί για το καφέ που είχε διαλέξει η θεία Πολίν, λέει η μαμά – ήταν κι αυτή εκεί, στο γραφείο κηδειών, όταν συνέβησαν αυτά. Από την άλλη, όμως, η θεία Πολίν ήθελε να έχει λόγο ακόμη και για τα αποσπάσματα της Βίβλου, ήθελε να διαβάσουν τον Ψαλμό είκοσι τρία, αντί για το εδάφιο οχτώ του κεφαλαίου δύο της Προς Εφεσίους Επιστολής. Η θεία Πολίν έβγαλε τη Βίβλο της μητέρας τους για να τους δείξει ποια κομμάτια της άρεσαν περισ-

σότερο, όμως η Δεσποινίς Ρόουζ τής είπε πως αυτό δεν είχε καμία σημασία. Όλοι ήξεραν πως η μητέρα τους δεν είχε μάθει ποτέ να διαβάζει. Ο κύριος Κρούνταπ ψιθύρισε πως θα τις άφηνε μόνες να διαλέξουν με την ησυχία τους, αλλά, ακόμα κι αφού το έλυσαν το ζήτημα, η Δεσποινίς Ρόουζ και η θεία Πολίν λογομάχησαν για το φαγητό που θα σέρβιραν στο τραπέζι. Η μία ήθελε χοιρινά παϊδάκια, κέικ και ψωμάκια. Η άλλη ήθελε τηγανητό κοτόπουλο, τάρτα γλυκοπατάτας και σφολιάτες. Στη σαλάτα, τουλάχιστον, τα βρήκαν.

Θα χρειαστεί να μπει στη μέση ο θείος Ρουτ για να γεφυρώσει το χάσμα. Μόλις εμφανίζεται, η μαμά μου λέει να πάω στο δωμάτιό μου με τις αδελφές μου. Οι μεγάλοι συζητούν, μα εκείνη δε με μαλώνει όταν με βλέπει να παραμένω στην πόρτα του σαλονιού. Ακούω τον γέρο να λέει στη γιαγιά μου και τη θεία Πολίν πως θα έπρεπε να ντρέπονται. Τι σόι κόρες φέρονται έτσι, όταν η μάνα τους τώρα δα κλήθηκε στην επουράνια βασιλεία; Είναι σκάνδαλο, και αν οι δυο τους δεν αρχίσουν να φέρονται σωστά, θα πάρει ο ίδιος τις αποφάσεις για το ξόδι και για τη μακαριά. Εξάλλου, τα περισσότερα αυτός τα πληρώνει. Διότι αυτό το πακέτο των χιλίων πεντακοσίων δολαρίων που είχε πληρώσει η αδελφή του ούτε τα μισά δεν μπορεί να καλύψει.

Την Πέμπτη το απόγευμα, πάμε πεζή στην κηδεία καθώς ο οργανοπαίχτης παίζει μια ορχηστρική εκτέλεση του «Precious Lord» βραδυπορώντας κάθε τρεις νότες. Η οικογένειά μας ακολουθεί το λευκό φέρετρο, που το κουβαλούν άντρες με λευκά γάντια. Δε χωράνε όλοι όσοι θέλουν να θρηνησουν την Αγαπητή Περγλ στην εκκλησία της οικογένειάς μας, έτσι η τελετή μεταφέρεται στο κλειστό γυμναστήριο του καινούριου λυκείου. Άντρες κουβαλάνε λουλούδια και ανακοινώνουν το επώνυμο της οικογένειας καθώς σηκώνουν ψηλά την κάθε σύνθεση. Τόσο πολλά λουλούδια, λες και στο γυμναστήριο υπάρχει ολάνθιστος κήπος κάτω από το δίχτυ της μπασκέτας. Οι πιο ηλικιωμένες κυρίες φορούν όλες καπέλα. Όταν ο αιδεσιμότατος Μπίτζλυ παίρνει θέση πίσω από τον άμβωνα, αίφνης ένα λευκό κύμα σαρώνει την αίθουσα, καθώς οι ίδιες γηραιές γυναίκες βγάζουν τα μαντίλια τους. Ξεκινά με τον Ψαλμό είκοσι τρία κι έπειτα συνεχίζει με την Προς Εφεσίους Επιστολή.

Αργότερα, στη μακαριά, στην καφετέρια του λυκείου, η μητέρα μου λέει, τι ωραίο ξόδι. Οι μεγάλοι στο τραπέζι μας νεύουν το κεφάλι συμφωνώντας, καθώςτσιμπολογούν από τα πιάτα τους τηγα-

νητό κοτόπουλο, χοιρινά παιδάκια, τσιγαριστά χόρτα και καραμελωμένες γλυκοπατάτες. Υπάρχουν ακόμα κι αυτά τα ετοιματζίδικα γλυκά λευκά ψωμάκια που, από ό,τι φαίνεται, αρέσουν σε όλους στον Νότο, και μικρές σφολιάτες που έχουν κρυώσει. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές γεύσεις κέικ. Κανείς στο τραπέζι μας δε σχολιάζει πώς έγινε και ο πάντα αξιοπρεπής θείος Ρουτ έκλαψε γοερά πίσω από τον άμβωνα κατά τη διάρκεια του επικήδειου λόγου του, ώσπου η μητέρα μου ανέβηκε πάνω και τον αγκάλιασε κι ύστερα τον οδήγησε πίσω στη θέση του. Ή ότι ο θείος Χακ ήταν τόσο συντετριμμένος, που δεν μπορούσε να πάει ούτε στην κηδεία της μητέρας του, κι έτσι έστειλε στη θέση του τον φίλο του. Το μόνο σχόλιο που έκαναν οι τεθλιμμένοι συγγενείς είναι, τι καλά που τα βρήκαν η Δεσποινίς Ρόουζ και η θεία Πολίν. Στο μνήμα, πέρα στο οικογενειακό αγρόκτημα, παρακολούθησαν το φέρετρο να το κατεβάζουν στη γη με τις δυο αδελφές να βαστάζουν η μια την άλλη.

«Μαμά, μη φεύγεις» ούρλιαζαν. «Μαμά, σε παρακαλώ, μείνε εδώ!»